

ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΩΝ ΕΓΚΑΛΛΩΠΙΣΜΑ

ἤτοι

Ὑμναγιολογικὰ εἰς τὸν Νεομάρτυρα¹ ἅγ. Θεοφάνην, μετὰ τῆς
Ἀκολουθίας καὶ τοῦ Βίου του (editio princeps).

Υ Π Ο

Π. Β. ΠΑΣΧΟΥ

Α'. ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

α'. «Νέος καὶ ὠραῖος εἰς τὴν ὄψιν».

Γιὰ τὸν βίο καὶ τὸ μαρτύριο τοῦ ἁγίου Θεοφάνους τοῦ Νεομάρτυρος
εἴχαμε ὥς τώρα σύντομα σημειώματα ἢ ἀπλὲς ἀναφορές, χωρὶς λεπτομέρειες

1. Γιὰ τοὺς Νεομάρτυρες ὑπάρχει κιόλας μιὰ τεράστια βιβλιογραφία, ποὺ συν-
εχῶς πλουτίζεται. Παραθέτοيم' ἐδῶ τὰ σημαντικώτερα ἔργα-μελέτες, ὅπου μπορεῖ νὰ βρεῖ
ὁ ἀναγνώστης καὶ λεπτομερέστερη —κατὰ περίπτωσιν— βιβλιογραφία: Νικολάου
'Αγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον (γ' ἔκδ., Ἀθῆναι 1961)· Εὐγενίου Βουλ-
γάρεως, Ἐπιστολιμαία διατριβὴ πρὸς Πέτρον Κλαίρικιον περὶ τῶν μετὰ τὸ σχίσμα Ἀγίων
τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν γενομένων ἐν αὐτῇ θαυμάτων, Ἀθῆναι 1844· Κ. Σάθα,
«Κατάλογος τῶν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως μέχρι τοῦ 1811 ἔτους ὑπὲρ τῆς χρι-
στιανικῆς πίστεως μαρτυρησάντων», (ἐν «Μεσαιωνικῇ Βιβλιοθήκῃ», τ. Γ', Βενετία 1872
—1876, σσ. 605-610· πρβλ. καὶ σσ. 133-134, Κατάλογο τοῦ Κ. Α. Δαπόντε «Ἀν-
δρῶν ἐπισήμων»)· Hip. Delehaye, «Greek Neo-Martyrs», Constructive
Quarterly (N. York) 9, 1921, 701-712 (ἐπ'ἀνέκδ. ἐν H. Delehaye, Mélanges d'
Hagiographie grecque et latine, Bruxelles 1966, σσ. 246-255)· Χρυσόστομου
Παπαδοπούλου, Οἱ Νεομάρτυρες, β' ἔκδ., ἐν Ἀθήναις 1934 (μία πρώτη μορφή
εἶχε δημοσιευθεῖ ἐν «Πανελλήν. Λεύκωμα Ἐθνικῆς Ἑκατονταετηρίδος», τ. 6, σσ. 187-200)·
S. Salaville, «Pour un Répertoire des Néo-Saints de l'Eglise Orientale», «By-
zantion» 20, 1950, 223-237· Κ. Ἀμάντου, «Νεομάρτυρες», Ἐπιστημ. Ἐπετηρὶς
Φιλοσ. Σχολῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν, 4, 1953-54, 161-167· Α. Ι. Φυτράκη, «Οἱ ἥρωες
τῆς χριστιαν. πίστεως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκικῆς δουλείας», Ὁρθόδοξος Ἐπιστάσια
(Ἱ. Μητροπ. Κίτρους), Β', 1956, 28-29 καὶ 35-36· Ἀγγέλου Νησιώτου, «Οἱ
Νεομάρτυρες» (πρόλογος εἰς 10ον τόμον τοῦ ἔργου τοῦ Κ. Χ. Δουκάκη, Μέγας
Συναξαριστής, ἐπανεκδοθ. μετ' ἐπεξεργασίας ὑπὸ τῶν «Ὁρθοδ. Χριστ. Ἐνώσεων»), Ἀθῆναι
1964, σελ. γ'-ζ'· Ἀπ. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. Α',
Θεσ/νίκη 1974², 172-176· τ. Β', Θεσσαλονίκη 1964, σ. 202-208· Ι. Μ. Περωντώνη,
«Νεομάρτυρες», Θρησκ. καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια 9, 1966, στ. 403-404· τοῦ αὐτοῦ,

ἀξιόλογος². Ὁ καμβᾶς, πάνω στὸν ὁποῖο κεντοῦν ὅλοι σχεδὸν οἱ νεώτεροι, εἶναι τὸ πλαίσιο ποὺ πρῶτος ἐχάραξε ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης: «Οὗτος ὁ εὐλογημένος, νέος ὢν πολλά, καὶ ὠραῖος εἰς τὴν ὕψιν, ἡπατήθη ἀπὸ τοὺς Ἀγαρηνοὺς διὰ νηπιοφροσύνην του, καὶ ἡρνήθη φεῦ! τὸν Χριστὸν καὶ ἐτούρκισε· δὲν ἐπέρασεν ὅμως πολὺς καιρὸς, καὶ γνωρίσας τὸ κακὸν ὅπου ἔπαθε, ἔφυγε καὶ ἐπῆγεν εἰς ἄλλον τόπον, καὶ ἐκεῖ ἐξωμολογήθη τὴν ἀνομίαν του, καὶ διορθωθείς ὡς ἔπρεπε, ἔγινε καλόγηρος, κλαίων πικρῶς καὶ ἀγωνιζόμενος μὲ νηστείας, ἀγρυπνίας, χαμαικοιτίας, γονυκλισίας καὶ ἄλλας σκληραγωγίας διὰ νὰ ἐξιλεύσῃ τὸν Θεόν· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἡ συνειδησίς του τὸν ἤλεγε πάντοτε διὰ τὴν ἄρνησιν τοῦ Χριστοῦ ὅπου ἔκαμε, ἀπεφάσισε νὰ παρρησιασθῇ καὶ νὰ ὁμολογήσῃ τὸν Χριστὸν, καὶ μὲ τὸ αἷμα του νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ἁμαρτίαν του· ὅθεν πηγαίνοντας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐστέκετο εἰς τὸν τόπον ὅπου ἐσυνήθιζε καὶ πρότερον· καὶ βλέποντές τον οἱ Τοῦρκοι τὸν ἐγνώρισαν καὶ παρευθὺς ὤρμησαν κατεπάνω τοῦ μὲ θυμὸν πολὺν καὶ δέροντες καὶ σπρώχνοντες τὸν ἐπῆγαν εἰς τὸν κριτὴν, καὶ ἐμαρτύρουν ὅτι ἔγινεν Ἀγαρηνός· ὁ δὲ Μάρτυς ἐφώναζεν ὅτι εἶναι Χριστιανός, καὶ Χριστιανὸς θέλει νὰ ἀποθάνῃ, τότε ὁ κριτὴς ἀποφασίζει νὰ θανατωθῇ καὶ εὐθὺς τὸν ἤρπασαν οἱ Ἀγαρηνοὶ καὶ τὸν ἔδειραν ἀνηλεῶς· τοῦ ἔβγαλαν λωρία ἀπὸ τὴν ράχην του σταυροειδῶς, τοῦ ἔκοψαν τὰ αὐτιά καὶ τὴν μύτην, τὸν ἐκρέμασαν ὑψηλὰ εἰς τὸ ξύλον, καὶ ἄλλα σκληρὰ βά-

Λεξικὸν τῶν Νεομαρτύρων, τόμ. Α'-Γ', Ἐν Ἀθήναις 1972· Ἱ. Ε. Ἀναστασίου, «Σχεδιάσμα περὶ τῶν Νεομαρτύρων», Μνήμη 1821 (Παράρτημα 9, τοῦ ΙΣΤ' τόμου τῆς Ἐπιστημ. Ἐπετ. Θεολ. Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτ. Παν/μίου Θεσ/νίκης), Θεσ/νίκη 1971, σσ. 9-61. Ν. Β. Τωμαδάκης, «Οἱ Νεομάρτυρες τοῦ Βυζαντίου καὶ ἡ ὁσιομάρτυς Φιλοθέη Μπενιζέλου ἡ Ἀθηναία», ΕΕΦΣΠΑ, 21, 1970-1971, 12-17· Στυλ. Γ. Παπαδόπουλος, Οἱ Νεομάρτυρες καὶ τὸ δοῦλον Γένος, Ἐν Ἀθήναις 1974· Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, Πρακτικὰ θεολογικοῦ Συνεδρίου εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῶν Νεομαρτύρων, Θεσ/νίκη 1988 (ὁ τόμος περιέχει Εἰσηγήσεις-Ἀνακοινώσεις τῶν: Ἱ. Ἀναστασίου, Ν. Ζαχαροπούλου, Ἱ. Γαλάνη, Β. Ψευτογκᾶ, Ἀντ. Παπαδοπούλου, Β. Φανουργάκη, Δ. Κωνσταντέλου, Γ. Μαντζαρίδου, Χρ. Κρικιάνη, Ε. Δ. Θεοδώρου, Ε. Νικολαΐδου, Δ. Τσάμη, Στ. Μπαλογιάννη, Γ. Στογιόγλου, Γ. Μαρτζέλου, Στ. Σάκκου, Ivan Dimitrov, Π. Βασιλειάδου, Ἱ. Καραβιδόπουλου, Γ. Γαλιτή, Ἱ. Φουντούλη, Κ. Ἐλευθεριάδου, Ἱ. Χατζηφώτη, Θ. Προβατάκη καὶ Γ. Χρυσοστόμου), ὅπου καὶ βιβλιογραφία τῶν τελευταίων ἐτῶν.

2. Βλ. κυρίως Νέον Μαρτυρολόγιον, ὅπ. π., σελ. 58· Κ. Χ. Δουκάκης, Μέγας Συναξαριστής, τ. ΣΤ', Ἰούνιος, Ἐν Ἀθήναις 1893, 61-62 (νεώτερη ἐκδ. β', τῶν Ο.Χ.Ε., τ. 10, Ἀθ. 1964, 51-52), ὅπου ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἴδιο περίπου κείμενο τοῦ Ν. Μαρτυρολογίου· Εὐγ. Βουλύγρεως, Ἐπιστολιμαία διατριβή, ὅπ. π., σελ. 29· Χρυσ. Παπαδόπουλος, ὅπ. π., σ. 25-26· Δημ. Δουκάκης, Μεσηγηρικὰ καὶ ἰδίᾳ περὶ Φαρῶν καὶ Καλαμάτας (τεῦχος Β'), Ἀθῆναι 1908, σελ. 141, σημ. 1· Ἱ. Μ. Περωνίη, Λεξικὸν τῶν Νεομαρτύρων, τ. Β', (Ἀθ. 1972), σελ. 204-205· Συναξαριστής Νεομαρτύρων, Θεσ/νίκη 1984, 618-619· Γ. Π. Γιαννακόπουλος, «Μεσσηνιακὸν Λειμωνάριον», «Διδαχή» (Ἱ. Μ. Μεσσηνίας) ΛΘ', 1985, σελ. 169.

σανα τὸν ἕκαμαν· ἀλλ' ὁ Μάρτυς τὰ ὑπέμεινεν ὅλα εὐχαρίστως διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ. Λοιπόν, βλέποντες τὸ ἀμετάθετον τῆς γνώμης του, τὸν ἔρριψαν εἰς τὰ τζεγγέλια, καὶ οὕτως ἔλαβε τοῦ Μαρτυρίου τὸν στέφανον παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου Θεοῦ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν»³. Δὲν ξέρουμε ποῖο ἀκριβῶς ἦταν τὸ χειρόγραφο, ποῦ μετέφρασε ἢ συνέταμε ὁ ἄγ. Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης γιὰ τὸ «Νέο Μαρτυρολόγιον» του, ἀφοῦ ὁ ἴδιος δὲν δίνει τίς πηγές του⁴. Ὡσπου, ὥστόσο, νὰ προχωρήσῃ ἡ ἔρευνα (παλαιογραφικὴ πρῶτα, καὶ ἀγιολογικὴ-φιλολογικὴ κατόπι) πάνω στὰ σωζόμενα χειρόγραφα νεομαρτυρικῶν συναξαρίων, ἢ ἔκδοση τῶν ἐπὶ μέρους Μαρτυρίων —καὶ πρὸ πάντων ὅταν πρόκειται γιὰ κείμενα ιε'-ιζ' αἰ.— εἶναι πολὺ χρήσιμη, καὶ γιὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ γιὰ τὴ λατρευτικὴ ζωὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Γι' αὐτὸ καὶ ἀποφασίσσαμε τὴ μελέτη κ' ἔκδοση τοῦ ἀρχαιότερου γνωστοῦ Μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Θεοφάνους⁵, ἀπὸ τὸν κώδικα 797 τῆς Ἱ. Μ. Βατοπεδίου, τοῦ ἔτους 1618⁶.

*

3. Βλ. Ν. Μαρτυρολόγιον, ὅπ. π., σελ. 58.

4. Ἡ σύγχρονη ἔρευνα ἐντοπίζει τίς πηγές τοῦ σὲ τρεῖς κυρίως συλλογές-συναξάρια Νεομαρτύρων, ποὺ βρίσκονται στὸ «Ἅγιον Ὅρος: α) στὸν ὑπ' ἀριθμὸν 199 κώδικα τῶν Καυσοκαλυβίων (δηλ. τὸν κώδ. 2 τῆς Καλύβης τοῦ Ἀγίου Ἀκακίου, ποὺ περιέχει 30 Μαρτύρια «ἐν τῇ καθωμιλημένῃ», τὰ ὁποῖα ἔγραψε ὁ γνωστός μας ἀπὸ τὸ Νέο Μαρτυρολόγιον παπα-Ἰωάννης ὁ Καυσοκαλυβίτης· βλ. Εὐλόγιου Κορυλά, Κατάλογος τῶν Κωδίκων τῆς Ἱ. Σκῆτης Καυσοκαλυβίων καὶ τῶν Καλυβῶν αὐτῆς, ἐκδιδόμενος ὑπὸ Μητροπολ. πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Paris 1930, σελ. 104-105)· β) ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 25 τῆς Ἱ. Μ. Ξενοφῶντος (δηλ. μετὸν γεν. Ἀθωνικὸ ἀριθ. 727· βλ. Σπ. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων, τ. Α', Cambridge 1895, σελ. 63)· καὶ γ) ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 129 τῆς Ἱ. Μ. Ἐσφιγμένου (= γεν. Ἀθωνικὸς ἀριθ. 2142). Καὶ οἱ τρεῖς αὗτοι κώδικες εἶναι τοῦ 17 αἰῶνος (πρβλ. καὶ Β. Ψευτογκᾶ, Μαρτυρολόγια Νεομαρτύρων-συγγραφεῖς, συλλογές, ἐκδόσεις, ἐν «Πρακτικὰ Θεολογικοῦ Συνεδρίου εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῶν Νεομαρτύρων», Θεολογικὴ 1988, σελ. 72-103 — ἰδιαίτερα, σελ. 98-100). Εἰδικώτερα, γιὰ προβλήματα πατρότητος τῶν σωζομένων Μαρτυρίων ποὺ ἀφοροῦν Νεομάρτυρες γενικά, ἢ Ἀγιορεῖτες ὀσιομάρτυρες (μετὰ τὴν «Ἀλωση»), ὁ ὑπογραφόμενος προσδοκᾷ μ' ἐνδιαφέρον καὶ πολλὰς ἐλπίδες τ' ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν στὰ Ἀρχεῖα καὶ στὰ Χειρόγραφα τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ποὺ κάνουν χρόνια τώρα οἱ Βασ. Ψευτογκᾶς (βλ. «Μαρτυρολόγια Νεομαρτύρων...», ὅπ. π., σελ. 97) καὶ Γεώργιος Στοιγίγγλου (βλ. «Ἀγιορεῖτες Νεομάρτυρες — πρόδρομη ἀνακοίνωση», ἐν «Πρακτικὰ Θεολογικοῦ Συνεδρίου...», ὅπ. π., σελ. 375).

5. Εὐχαριστῶ καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἐδῶ τῇ θέσῃ τὸν ἀκάματο ἐρευνητὴ καὶ φίλο τῶν Ἀγίων κ. Γεώργιο Γιαννακόπουλο, ποὺ μοῦ ἔδωκε (σὲ μικροταινία) τὸ χειρόγραφο τοῦ Μαρτυρίου καὶ τὴν εὐλογημένη ἀφορμὴ ν' ἀσχοληθῶ μ' αὐτό.

6. Βλ. Σωφρονίου Εὐστρατιάδου - Ἀρχαδίου Βατοπεδίου - Κατάλογος τῶν ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Βατοπεδίου ἀποκειμένων κωδίκων, Paris 1924, σελ. 156.

β'. Ἡ Ἀκολουθία τοῦ Ἀγίου.

Στὸν παραπάνω μνημονεύμενο κώδικα, ποὺ περιέχει κατὰ μέγα μέρος Βίους καὶ Ἀκολουθίες ἁγίων, περιλαμβάνεται καὶ ἀνέκδοτη Ἀκολουθία τοῦ Νεομάρτυρος ἁγίου Θεοφάνους, μαζὶ μὲ τὸν ἀνέκδοτον ἐπίσης Βίο του, ποὺ βρίσκεται στὴ θέση τοῦ Συναξαρίου (ἀνάμεσα στὶς ὥδες ζ' καὶ ζ'). Ὁλόκληρος ὁ κώδικας φαίνεται νὰ εἶναι ἔργο ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ-συγγραφέως-γραφέως, ποὺ μᾶς παραδίνεται μὲ διπλὸ θὰ λέγαμε ὄνομα: ἄλλοτε μὲ ἓνα (Συνεσίου)⁷ καὶ ἄλλοτε μὲ δύο (Συμεὼν τοῦ καὶ Συνεσίου)⁸. Δυστυχῶς, γι' αὐτὸν τὸν ὑμνογράφο καὶ βιογράφο τοῦ ἁγ. Θεοφάνους δὲν ἔχουμε περισσότερες βιογραφικὲς ἢ φιλολογικὲς πληροφορίες, ἀπὸ αὐτὲς ποὺ μᾶς δίνει ὁ Ζαβίρας, χωρὶς μάλιστα παραπομπὲς ἢ λεπτομέρειες. Τὸ μόνο ποὺ μπορούμε νὰ ποῦμε εἶναι, ὅτι πρόκειται πιθανώτατα γιὰ κάποιον λόγιο καὶ κατόπιν ἁγιορεῖτη Μοναχὸ ἢ Ἱεροδιάκονο, καὶ ἴσως Βατοπεδινό, μιὰ ποὺ σὲ ἀρκετοὺς κώδικες αὐτοῦ τοῦ Μοναστηριοῦ τὸν συναντοῦμε εἴτε ὡς ποιητὴ⁹, εἴτε καὶ ὡς ἀπλὸ γραφέα κωδίκων¹⁰. Φαίνεται ν' ἀνήκει στὸ ρεῦμα τῆς λογίας παραδόσεως τῆς ἐποχῆς του, πρᾶγμα ποὺ

7. Βλ. π.χ. f. 96r: «Ἐπιγράμματα καὶ ἐπιτάφια Συνεσίου». Ὁ Συνέσιος γράφει τὴν Ἀκολουθία καὶ τὸ Βίο χωρὶς πολλὰ λάθη καὶ δίχως κενὰ (ἀν' ἐξαίρεσει κανεὶς τὸ f. 53v, ὅπου σβῆναι τὰ τρία τροπάρια τῆς ἐπόμενης δ' ὥδης, γιὰ νὰ γράφει τὰ δύο Καθίσματα, ποὺ προφανῶς εἶχε ξεχάσει. Βλ. Α, 245 ἐξ. καὶ 261 ἐξ. Τὰ τροπάρια ποὺ διαγράφει εἶναι: «Ὑπὲρ Χριστοῦ ἁγίε...», «Θεὸς ἡμῶν δέξιν...» καὶ «Ἐν ἐξοικεῖν ἁγίε...»), οὔτε παλαιογραφικὰ συμπλέγματα ἔξω ἀπὸ τὴν ἐποχὴ του.

8. Βλ. f. 47r: «Ἐτελειώθη τὸ παρὸν εἰς τὸν Γοβδελαῶν ποίημα γραφῇ τε καὶ ποιήσῃ δι' ἐμοῦ τῶν ἁμαρτωλῶν εὐτελοῦς καὶ ἑαυτοδοῦλου Συμεὼν τοῦ καὶ Συνεσίου, ἀχιν'» (Σ. Εὐστρατιάδου — Ἀρκ. Βατοπεδινόυ, ὅπ. π., σελ. 156). Πρβλ. Κ. Σάθα, Νεοελληνικὴ Φιλολογία. Βιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμπάντων Ἑλλήνων..., ἐν Ἀθῆναις 1868, σελ. 410, καὶ, κυρίως, Γ. Ἱ. Ζαβίρας, Νέα Ἑλλάς ἢ Ἑλληνοικία Ὁ Ἑταρον..., Ἀθήνησι 1872, σελ. 526-527, ὁ ὁποῖος, τῇ μιᾷ τὸν βάζει ν' ἀκμάζει τὸ 1640 (βλ. δ. π., σελ. 12), τὴν ἄλλη τὸ 1670: «Συνέσιος ὁ ἐλλόγιμος, ὁ Ἑλλανικὸς ὑπογραφόμενος ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ, ἤκμαζε κατὰ τὸ 1670 ἔτος, ὡς ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ δῆλον γίνεται· ἐκ ποίας οὗτος πατρίδος ἦν καὶ ποῦ ἐμαθήτευσεν ἄδελον ἡμῖν· ὅτι δὲ εὐδόκιμος ποιητὴς καὶ δεινὸς ἐν ἐπιγράμμασιν, τὰ ὑπ' αὐτοῦ στιχοιργηθέντα ἡρωελεγεῖα καὶ ἱαμβεῖα καὶ ἕτερα μαρτυροῦσιν, ὅτινα σφύζονται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ λογοθέτου τῆς Ἀδριανουπόλεως κυρίου Ἀθανασίου Ἀμυρά» (ὅπ. π., σελ. 526-527).

9. Βλ. π.χ. στὸν Κώδικα Βατοπ. 383, f. 29r: «Στίχοι Συνεσίου Ἱεροδιακόνου εἰς τὴν Κυρίαν Θεοτόκον» (Σ. Εὐστρατιάδου — Ἀρκ. Βατοπεδινόυ, ὅπ. π., σελ. 72).

10. Στὸν κώδικα Βατ. 199, ποὺ περιέχει ἔργα ἐρμηνευτικὰ στὸν Ἀριστοτέλη, στὸ f. 1r διαβάζουμε: «Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς Θεοτόκου βοήθησόν μοι τῷ ἁμαρτωλῷ Συμεῶν» (ὅπ. π., σελ. 44). Ἐπίσης στὸν κώδ. Βατ. 133 (χειρόγραφος τοῦ 17 αἰ. πάντα), ποὺ περιέχει ἔργα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, f. 67v, ἔχουμε καὶ τὴν ὑπογραφή του: «Συμεὼν ὁ καὶ Συνέσιος τῶν ἐλλανικῶν» (ὅπ. π., σελ. 33).

καθρεφτίζεται στὴν καθαρότητα τοῦ λόγου του —καὶ στὴν Ἀκολουθία καὶ στὸ Βίο. Καὶ γιὰ μὲν τὴν Ἀκολουθία καὶ τοὺς ὕμνους δὲν παραξενεύεται κανεὶς νὰ διαβάξει τὴ στυλπνὴ καὶ αὐστηρὴ αὐτὴ γλῶσσα¹¹ τῶν παλαιῶν κανονογράφων· ὅμως, γιὰ τὸν Βίο, κάπως ξαφνιάζει τὸ τόσον ἐπίσημο γλωσσικὸ ἔνδυμα, μιὰ πού τὰ συναξάρια τῶν Νεομαρτύρων μᾶς ἔχουν συνηθίσει σὲ μιὰ πιὸ ἀπλὴ καὶ πιὸ δημώδη γλῶσσα. Παρ' ὅλη, ὅμως, τὴ συντηρητικὴ γραφὴ καὶ σύνταξη, τὸ ὕφος του εἶναι μᾶλλον ρέον κ' εὐχάριστο, καὶ ὁ λόγος του δὲν παρέχει προβλήματα καὶ ιδιαίτερες δυσκολίες.

Ἡ Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Θεοφάνους¹² εἶναι πλήρης καὶ ψάλλεται τὴν ἡ' Ἰουνίου, ἡμέρα τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου, μαζὶ μὲ τὴν ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου, — «προηγεῖται δὲ ὁ ἅγιος Θεόδωρος»¹³. Εἰς τὸν Ἑσπερινὸν ἔχει 4 στιχηρὰ πρὸς τὸ «Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσιν», ἓνα μεγάλο ἐγκωμιαστικὸ δοξαστικὸ ἰδιόμελο, καθὼς καὶ Λιτὴ μὲ 5 ἰδιόμελα· στὰ Ἀπόστιχα βρίσκουμε 3 προσόμεια (πρὸς «Τῶν οὐρανίων ταγμάτων» καὶ τὸ ἰδιόμελο δοξαστικὸ «Τὸν νοερῶς φρονήσαντα περὶ Τριάδος, ἀδελφοί», πού μᾶς θυμίζει τὸ δοξαστικὸ τῶν Ἀποστίχων τοῦ ἁγίου Γεωργίου «Τὸν νοερὸν ἀδάμαντα τῆς καρτερίας, ἀδελφοί»¹⁴, καὶ Ἀπολυτίκιο (πρὸς τὸ «Ἡ γέννησίς σου, Θεοτόκε»). Στὸν Ὁρθρὸ ἔχει 3 Καθίσματα καὶ ὁκταώδιο Κανόνα, σὲ ἥχο πλάγ. τοῦ δ', πρὸς «Ἀρματηλάτην Φαραώ». Ἡ συνήθης ἀκροστιχίς, μᾶς δίνει καὶ τὴν πατρότητα τοῦ Κανόνος:

11. Ἰδιότυπες ἐκφράσεις ἢ σπάνιους τύπους μπορεῖ κανεὶς νὰ συναντήσῃ καὶ στὴν Ἀ(κ ο λ ο υ θ ί α) καὶ στὸ Β(ί ο): Α, 12: τὸν Χριστὸν κηρυττόμενος· Α, 20, Α, 170 καὶ Β, 13, 20: ἀθρέμβολα· Α, 184, Α, 375 καὶ Α, 462: Θεύανες, Θευάνης· Α, 194: δεῦτε δυσωπώμεν· Α, 206: περὶ (=ὑπὲρ)· Α, 335: παθέων· Α, 373, Α, 506: σφοδρά, καθαρῶτατα (ἐπιρ.)· Α καὶ Β, passim: ὡς (=εἰς, πρὸς, μὲ προθετικὴ χρῆσις· βλ. Μέγα Λεξικὸν Δημητράκου, λ. ὡς, § 18)· Β, 1, 17: βαβαιάξ· Β, 8, 15: μελανοβάμονα (ἄπαξ, λεγόμενον, ἴσως)· Β, 8, 34: τῷ γούνῳ· Β, 9, 5: μῶν· Β, 12, 2: προτοῦ· Β, 15, 5: παρέξομαι ὕδατος· Β, 16, 27: δεδίττοντες· Α, 439-440: ἵνα ...λατρεύσοις· Α, 442: διασωθέντα... ποιοῖς· Α, 505: ὦν (=μεθ' ὧν), κ.λπ.

12. Γιὰ χάρις τοῦ μέτρου ὁ Συνέσιος χρησιμοποιεῖ ἐνίοτε τὸν σπάνιο τύπο Θε υ ἄ ν η ς (βλ. Α, 184, 375, 377 καὶ 462), ὅπως ἔκαναν καὶ οἱ κλασσικοὶ (π.χ. θεοξένια - θευξένια, θεοπροπία - θευπροπία κ.λπ.).

13. Βλ. Α, 4. Πρέπει νὰ σημειώσουμε, πὺς τὸ σύνθημα ἀγιολογικὸ δίστιχο, πού βρίσκουμε πρὶν ἀπὸ τὸ Συναξάρι, ἐδῶ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ κείνο πού μᾶς δίνει στὸ Συναξαριστὴ τοῦ ὁ ἁγ. Νικόδημος καὶ εἶναι καμωμένο ἀπ' τὸν ἴδιο, μιὰ πού φέρει τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ πρὶν:

Ὁ Θεοφάνης ὁ γένις στέφος μέγα

ἐξηγόρασεν· ὦ συναλλαγῆς ξένης!

(βλ. Συναξαριστὴς τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ, τ. Β', Ἀθήνησι 1868, σελ. 192β').

Μήπως ἀπὸ αὐτὸ μπορεῖ κανεὶς νὰ ὀδηγηθεῖ στὸ συμπέρασμα, πὺς ὁ ἅγιος Νικόδημος δὲν εἶχε ἰδεῖ τὸ Βατοπεδινὸ χειρόγραφο, ὅπου ὑπῆρχε ἡδη ἄλλο δίστιχο τοῦ Συνεσίου;

14. Βλ. Μηναῖον τοῦ Ἀπριλίου, ἐκδ. Ἀποστ. Διακονίας τῆς Ἐκκλ. τῆς Ἑλλάδος, σελ. 91β' (πρβλ. Π. Β. Π ἄ σ χ ο υ, Ἔρωσ Ὁρθοδοξίας, δ' ἐκδ., Ἀθ. 1987, σελ. 330).

“Ο τῶν σεαντοῦ Θεόαντες μέλπω μέλος. Συνεσίοιο ἔπ[ος;].

“Αν ἀποκλείσουμε τὴν ἐπισκοπικὴν ιδιότητα τοῦ Συνεσίου καὶ τὸν δεχθοῦμε ὡς Μοναχὸν ἢ καὶ Ἱεροδιάκονον Ἀγιορείτη, ὅπως ἔχουμε νωρίτερα σημειώσει, θεωροῦμε πολὺ πιθανὸ νὰ θέλησε ὁ ποιητὴς νὰ συμπληρώσει τὴν ἀκρόστιχίδα μετὰ τὴν λέξιν ἔπ[ος] (ὅπως πολλοὶ κοντακιογράφοι καὶ κανονογράφοι ἔκαμαν πρὶν ἀπὸ κεῖνον¹⁵), ἀπὸ τὴν ὁποία χρησιμοποίησε μόνο τὰ δυὸ πρῶτα γράμματα, δηλ. «Συνεσίοιο ἔπ[ος]». Τοὺς εἰρ[μ]ο[ύ]ς τοῦ Κανόνος δανείζεται ὁ Συνέσιος ἀπὸ τὸν ἀναστάσιμον Κανόνα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Ἀρματηλάτην Φαραῶν»¹⁶, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνον τῆς ἑκτῆς ὥδης, τὸν ὁποῖο δανείστηκε ἀπὸ ἄλλον κανόνα, πάλιν τοῦ Ἰω. Δαμασκηνοῦ¹⁷. Ἡ Ἀκολουθία κλείνει μετὰ τὸ Ἐξαποστειλᾶριο (πρὸς τὸ «Τοῖς μαθηταῖς συνέλθωμεν») καὶ τοὺς Αἵνους: τρία προσόμοια τοῦ δ' ἤχου («Ἐδωκας σημειώσιν») καὶ ἰδιόμελο δοξαστικὸ τοῦ πλαγ. δ'.

*

γ'. «Θεόδωρος τοῦνομα πρότερον».

“Αν θέλαμε νὰ δώσουμε μιὰ σύντομην ἀνάλυσιν τοῦ Βίου, ποὺ τὸν διαιρέσαμε σὲ 16 μικρότερα κεφάλαια-παραγράφους γιὰ τὴν editio princeps, θὰ ἔπρεπε νὰ σημειώσουμε, πῶς ὁ βιογράφος ἀξιοποιεῖ τὸν ὑμνογράφο, κατὰ τὸ μέτρο ποὺ καὶ ὁ ποιητὴς ἐμπνέεται ἀπὸ τὴ ζωντανὴ καὶ λεπτομερῆ περιγραφὴ τοῦ βίου καὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἀγίου. Ἡ ἀλληλοπεριχώρησις αὐτῇ φτάνει πολλὰς φορὰς στὴ χρῆσιν τῶν ἰδίων λέξεων, εἰκόνων ἢ φράσεων, μιὰ ποὺ ὁ ἴδιος εἶναι —κατὰ τὰ φαινόμενα— ὁ δημιουργὸς καὶ τῶν δυὸ ἔργων, δηλ. καὶ τῆς ἁσματικῆς Ἀκολουθίας καὶ τοῦ ἐμπεριεχομένου σ' αὐτὴν Βίου τοῦ Ἀγίου.

Στὸ πρῶτον κεφάλαιο-παράγραφο παρακολουθοῦμε τὴ γέννησιν τοῦ Ἀγίου, ἀπὸ εὐσεβεῖς γονεῖς, τὴν ἀνατροφήν του καὶ τὴν τραγικὴν στιγμήν τῆς ἀρνήσεως τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Προβλήματα ἐγείρονται γιὰ τὸν ἐρευνητὴν ἐδῶ, ὡς πρὸς τὴν γενέτειράν του Ἀγίου. Ὁ Βίος ἀναφέρει σαφῶς: «φέρων δὲ τὸ γένος ἐκ τῶν πελοποννησιακῶν Καλαβρύτων, κώμης Ζαπάντη, τὴν προσηγορίαν ἀνειληφῆς, ἐκ προγόνων εὐσεβῶν»¹⁸. “Ομως, σὲ χειρόγραφο

15. Βλ. παραδείγματα ἐν Κ. Κrumbacher, «Die Akrostichis in der griechischen Kirchenpoesie», ἐν Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. Philos.-histor. Klasse, 1903, 551-692. W. Weyh, «Die Akrostichis in der byzantinischen Kanonesdichtung», ἐν Byzantinische Zeitschrift 17, 1908, 1-69.

16. Βλ. Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Εἰρμολόγιον, Chennevières-sur-Marne, 1932, σελ. 219-220.

17. “Οπ., π., σελ. 220.

18. Βλ. Β, 1,3-4.

τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου στήν Κωνσταντινούπολη¹⁹ βρίσκουμε μιὰ σημείωση, πού μᾶς ἀλλάζει τὰ δεδομένα, τόσο γιά τήν πατρίδα, ὅσο καί γιά τὸ ἔτος πού μαρτύρησε ὁ Ἅγιος. Διαβάζοντας, μὲ κάπως περισσότερη ἐπιμονή καί προσοχή, τὸν κώδικα τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου²⁰, βλέπουμε τὰ ἐξῆς νέα στοιχεῖα: «† τῷ ζ' 4^ω 5^ω ἔτει, μηνὶ Ἰουνίῳ η', ἡμέρᾳ Κυριακῇ, τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ στρατηλάτου, ἐμαρτύρησε αχ (=μοναχός) τις, ὃς ἦν (πάνω ἀπὸ τὴ γραμμὴ: Θεοφάνης τούνομα), ὡς ἠκούσθη, ἀπὸ Καλαμάτας (γραμμένα καὶ διαγεγραμμένα κατόπι: ἡμεδαπός, γέννημα τῶν ἐξ Ἁγαρ) περιτετμημένος· (πάνω ἀπὸ τὴ γραμμὴ: παρὰ παιδοσυνάκτου) ἀπῆλθε δὲ εἰς ἅγιον ὄρος καὶ ἐμόνασε (κάτω ἀπὸ τὴ γραμμὴ: Βενετίαν), ζητῶν μαθεῖν περὶ τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν πίστεως· καὶ βεβαιωθείς, ἦλθεν ἐκεῖθεν μονάσας, καὶ παρρησίᾳ ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ κριτηρίου ἤλεγξε τὴν δυσσέβειαν· καὶ ἐτελειώθη μετὰ πολλὰς αἰκίας, διὰ τζεγκελίον· τὸ ὄνομα Θεοφάνης. Οὗτος καὶ εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς Εὐριπ(π)ον ὥρμησεν εἰς τὰ μαρτύρια, ἀλλ' οὐκ ἦν αὐτῷ δεδομένον ἐκεῖ· ἀφοῦ δὲ ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταν(τινούπολιν), ὅπου ἐδόθη παρὰ Θεοῦ, τότε πρῶτον ἀπῆλθεν εἰς τὸν μπουστανζίμπασι, καὶ ἐξεῖπε τὰ περὶ ἑαυτοῦ, ὅτι τε ἐκεῖ διέτριψε χρόνους ἱκανοὺς ἀτζαμόγλανον²¹, καὶ ὅτι

19. Βλ. Δυστυχῶς, στήν ἀναγραφὴ τῆς εἰδήσεως στὸν Κατάλογο (=Ἀ θ α ν α σ ί ο υ Πα πα δ ο π ο ὕ λ ο υ - Κ ε ρ α μ έ ω ς, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη..., τ. IV, ἀναστατ. ἐκδ. Bruxelles 1963, Μέρους Τέταρτον: Κατάλογος Κωδίκων εὐρισκομένων ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Κων/λει Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου, σελ. 319-320), καθὼς καὶ στὴ σημείωση τοῦ Δουκάκη (Δ η μ. Δ ο υ κ á κ η, Μεσσηνιακὰ καὶ ἰδιὰ περὶ Φαρῶν καὶ Καλαμάτας, τεύχος Β', Ἀθήναι 1908, σελ. 141, σημ. 1) ἢ ἄλλων πού ἀντλήσαν ἀπὸ τὴν ἰδίαν πηγὴν (βλ. Χ ρ υ σ ο σ τ ό μ ο υ Θ έ μ ε λ η, μητροπολ. Μεσσηνίας, «Ἱστορικὰ σημειώματα περὶ τῆς Ἱ. Μ. Μεσσηνίας», «Θεολογία», ΝΘ', 1988, σελ. 84, σημ. 52), ὑπάρχει μέρος μόνο τῆς σχετικῆς σημειώσεως, πού μᾶς δίνει τὴν πληροφορία γιά τὴν πατρίδα καὶ τὸ μαρτύριο τοῦ Ἁγίου (βλ. Γ. Π. Γ ι α ν ν α κ ο π ο ὕ λ ο υ, ὅπ. π., σελ. 169).

20. Ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ ἰδεῖ πανομοιότυπο τῆς σχετικῆς σελίδας τοῦ κώδικος στὸ τέλος αὐτῆς ἐδῶ τῆς μελέτης.

21. Ἡ λέξη ἀ τ ζ α μ ό γ λ α ν ο ν εἶναι μεταφορὰ τῆς ἀνάλογης τουρκικῆς *asem oglan* (ἀτζέμ ογλάν). Πρόκειται γιά ἑλληνόπουλα 14-20 ἐτῶν, πού, μετὰ τὸ παιδομάζωμα, ὑποχρεώνονταν νὰ μυηθοῦν, δουλεύοντας σκληρά, στὴ θρησκεία τῶν μωαμεθανῶν καὶ ὅλα τὰ ἔθιμά τους, γιὰ νὰ γίνουν ἀργότερα σωστοὶ γενίτσαροι. Τὴν ἰδίαν πηγὴν μπορεῖ νὰ ἐχρησιμοποίησε καὶ ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις, ὁ ὁποῖος μεταθέτει τὴ μέρα τοῦ μαρτυρίου στὶς 20 Ἰουνίου: «κατὰ τὸ λ' αὐθ' Ἰουνίου κ' ἐμαρτύρησεν ὁ Θεοφάνης, ὃς Ἀτζαμόγλανον μὲν ἦν τὸ πρῶτον, ἔπειτα δὲ ἀποδράς ἐμόνασε, καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων γνωσθεὶς... τὸν τοῦ μαρτυρίου τελειωθείς ἀνεδήσατο στέφανον» (βλ. Ἐπιστολιμαία διατριβή, ὅπ. π., σελ. 29). Βέβαια, ἡ μετάθεσις τῆς ἡμέρας μπορεῖ νὰ ὀφείλεται σὲ τυπογραφικὸ λάθος, ἀλλὰ μπορεῖ καὶ σὲ παλαιογραφικὴ παρανόλησις (κ' ἀντὶ τῆς) πολὺ πιθανή. Γιά τοὺς «ἀτζέμ ογλάν» καὶ τοὺς —μικρότερους ἡλικίας— «ἔτς ογλάν» (iç oglan), βλ. Ἀ π. Ε. Β α κ α λ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, Β', Θεσσαλονίκη 1964, σελ. 54-58 (ὅπου καὶ ἄλλη βιβλιογραφία παλαιότερη). Σύντομη ἀναφορὰ, ἀλλὰ πολὺ οὐσιαστικὴ, κάνει καὶ ὁ π. Γ. Δ.

ἀληθῆς πίστις ἡ ἡμετέρα ἐστίν, ἐλέγξας καὶ νοθεύσας αὐτόν, καὶ διασύρας τὸν πολλῶν διασυρμῶν ἄξιον προστάτην τῆς δυσσεβείας· ἐκεῖνος εὐθὺς εἰς τὸν Ἐπαρχον, κάκει ὁμοίως· εἶτα εἰς φυλακὴν καὶ τέλος ἀγαθὸν ὡς εἴρηται διὰ μαρτυρίου, εἰς πεζεστὲν ἐσταυρωμένος ἀφηρέθη ὧτα καὶ ρῖνα καὶ τὸν ὀφθαλμὸν κάτω»²². Κ' ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα στοιχεῖα συμπιπτουν σὲ ὅλα τὰ σημεῖα, ὅπως θὰ δοῦμε καὶ στὴ συνέχεια, τὸ νέο σημείωμα (τοῦ ις' αἰῶνος, ὅπως μᾶς βεβαιώνει ὁ Ἀθαν. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς)²³ στὸν κώδικα τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου, θέλει ὡς πατρίδα τοῦ Ἀγίου τὴν Κ α λ α μ ἄ τ α καὶ ὄχι τὰ πελοποννησιακὰ Κ α λ ἄ β ρ υ τ α. Βέβαια, κ' ἐδῶ δὲν εἶναι ἀπίθανη μιὰ παλαιογραφικὴ παρανόγιωσις κ' ἐπομένως παρεξήγησις (Καλαμάτα-Καλάβρυτα). Ὅμως, ἔπρεπε νὰ ἐρευνηθεῖ ὁ χῶρος τῶν δύο περιοχῶν ἀπὸ τὴν ἀποψη τῶν τοπωνυμίων, παρ' ὅλον ὅτι καὶ οἱ δύο πολιτεῖες βρίσκονται στὴν Πελοπόννησο καὶ δὲν ὑπάρχουν τόσο μεγάλες ἀποστάσεις, ποὺ νὰ δημιουργοῦν κενὰ καὶ ἀνακρίβειες. Ἀπὸ σχετικὴ ἐρευνα²⁴, λοιπόν, προκύπτει ὅτι κώμη Ζαπάντη ἢ Ζαπάντι²⁵ δὲν ὑπάρχει στὴν ἐπαρχία Καλαβρύτων ἢ Ἀχαΐας, ἐνῶ βρίσκουμε χωρὶς μὲ τ' ὄνομα Ζαπάντι στὴν περιφέρεια τοῦ δήμου Ἀριστομένους-Μεσσηνίας²⁶. μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα τὸ βρίσκουμε ὡς τὴν ἀπογραφὴ τοῦ 1920, ἐνῶ ἀπὸ τὸ 1927 κ' ἔπειτα ἔχει μετονομασθεῖ σὲ Κ α λ ὀ β ρ υ σ η²⁷, ποὺ ὑπάγεται στὴν ἐπαρχία Μεσσηνίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας.

*

Μεταλληνὸς στὸ ἔργο του: Τουρκοκρατία — οἱ Ἕλληνες στὴν ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία, ἐκδ. «Αἴπος», Ἀθήνα 1988, σελ. 79 ἐξ. Μὲ τὴ λέξη μ π ο σ τ α ν τ ζ ή μ π α σ ι (hostanci basi) ὑποδηλώνεται ὁ ἐπικεφαλῆς τῶν κήπων τοῦ Σουλτάνου, ποὺ ἐπρότεινε τοὺς πιὸ καλοὺς acem oglan γιὰ τίς τάξεις τῶν γενιτσάρων ἢ γι' ἄλλα ἀνώτερα ἀξιιώματα (βλ. Ἀ π. Β α κ α λ ο π ο ὕ λ ο υ, ὅπ. π., σελ. 54-55). Ἡ λέξη π ε ζ ε σ τ ῆς (πεζεστένι-πεζεστένι (τουρκ. bezesten) ὑποδηλώνει τὴν ἀγορὰ γιὰ ὑφάσματα-ἀρχαιοπωλεῖα ἢ ἀγορὰ γενικώτερα (βλ. Ν. Π. Ἀ ν δ ρ ι ὡ τ η, Ἑτυμολογικὸ Λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς, Θεσσαλονίκη, β' ἐκδ., 1967, σελ. 218 καὶ 272).

22. Βλ. κώδ. Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου, ἀριθ. 339 (ις' αἰ.), f. ρμν.

23. Βλ. Ἱεροσολυμ. Βιβλιοθήκη..., ὅπ. π., σελ. 319.

24. Βλ. «Μεσσηνιακὸν λειμωνάριον...», ὅπ. π., σελ. 169.

25. Βλ. Β, 1,3: «ἐκ τῶν πελοποννησιακῶν Καλαβρύτων, κώμης Ζαπάντη».

26. Βλ. Ἱ. Ν ο υ χ ἄ κ η, Χωρογραφία τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 1901, σελ. 694. Ἐπίσης στὴν ὑπηρεσιακὴ ἐκδοσὴ τοῦ Ὑπουργείου Ἑσωτερικῶν, «Διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Ἑλλάδος», Ἑθνικὸν Τυπογραφεῖον Ἑλλάδος, Ἀθήναι 1988, σελ. 32.

27. Βλ. Διάταγμα τῆς 4-11-1927 στὸ Φ.Ε.Κ. Α. 306/1927. Ἡ Μ.Ε.Ε. τὸ θέλει Κ α ρ υ ὀ β ρ υ σ η (βλ. Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπ., τ. ΙΑ', σελ. 911γ). Φυσικά, γιὰ τίς ἄλλες τοποθεσίες - τοπωνύμια μὲ τὸ ὄνομα Ζ α π ἄ ν τ ι (στὶς ἐπαρχίες Τριχωνίδος, Καρυστίας, Δομοκοῦ, βλ. Μ.Ε.Ε., ὅπ. π.), δὲν μποροῦμε καθόλου νὰ συζητήσουμε.

δ'. Χρονολογικά προβλήματα.

Τò άλλο πρόβλημα, πού πρέπει επίσης ν' αντιμετωπίσουμε' έδω, είναι τής ακριβοῦς χρονολογίας τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἀγίου. Ἰσως δὲν εἶναι δυνατόν, πρὶν εὑρεθοῦν καὶ συγκριθοῦν ὅλα τὰ σχετικά χειρόγραφα, νὰ ποῦμε τὸν τελικὸ λόγον ἀπὸ τὴν ὡς τὰ τώρα ἔρευνα, ὡστόσο, τὰ στοιχεῖα μᾶς ὁδηγοῦν πρὸς τὴ χρονολογία 1588, τὴν ὁποία πρέπει νὰ δεχτοῦμε ὡς ἔτος τοῦ μαρτυρίου του. Ἡ ἄλλη χρονολογία (1559), τὴν ὁποία μᾶς παραδίδει τὸ Νέον Μαρτυρολόγιον²⁸ καὶ ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις²⁹, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ νεώτεροι πού τοὺς ἀκολούθησαν³⁰, δὲν ξέρουμε πού ἀκριβῶς στηρίζεται, ἀλλὰ δὲν φαίνεται ἡ σωστότερη. Ὑποστηρίζουμε ὡς ὀρθή τὴν πρώτη (1588), γιὰ δυὸ κυρίως λόγους. 1) Διότι ἡ σημείωση, πού μᾶς δίνει ὁ κώδ. 339 τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου, εἶναι μιὰ «ἐνθύμησις», πού δὲν ἀντιγράφει κάποια πληροφορία ἢ κάποιον ἄλλο κώδικα, κ' ἔτσι δὲν εἶν' ἐκτεθειμένη σὲ παραναγνώσεις ἢ ἄλλα λάθη. Ἀλλωστε, οἱ διαγραφές καὶ οἱ μικροδιορθώσεις τοῦ συντάκτου τῆς εἰδήσεως εἶναι ἄλλη μιὰ ἔνδειξη ὅτι γράφεται τὶς μέρες ἐκεῖνες, πού ἔλαβε χώρα τὸ μαρτύριο. Ἡ σημείωση ἀκόμη βρίσκεται σὲ Κωνσταντινοπολίτικο χειρόγραφο, καὶ ἀναφέρεται σὲ γεγονὸς πού ἔγινε στὴν Πόλη. 2) Ὁ ἄλλος λόγος στηρίζεται στὶς ἐσωτερικὲς μαρτυρίες τοῦ ἀρχαιοτέρου μαρτυρίου, δηλ. τοῦ Βίου, πού μᾶς διασώζει ὁ Βατοπεδινὸς κώδικας 797. Συγκεκριμένα, σ' αὐτὸν τὸ Βίο καὶ Μαρτύριο τοῦ Ἀγίου, γίνεται λόγος —ὅπως θὰ δοῦμε καὶ πιὸ κάτω— γιὰ τὴ Βενετία καὶ τὸν Φιλαδελφείας Γαβριήλ: «τετυχηκῶς ἐγεγόνει θείων τε καὶ θαυμασίων ἀνδρῶν. Τούτων δ' ἦν ὁ τὰ πρωτεῖα φέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων τῶ ὄντι ἀκρότης κύριος Γαβριήλ, ὁ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Φιλαδελφείας προϊστάμενος, ὃν διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ ἀρετὴν καὶ σοφίαν, τῶν καθ' ἡμᾶς καὶ τῶν θύραθεν, ἢ τῶν Ἑνετῶν ἀριστοκρατία, ὡς τοῦ ἐλληνικοῦ γένους κυβερνήτην ἀριστον διὰ τιμῆς ἄγουσα, ἡγούμενον τούτου καὶ οἰκονόμον ἀπεκτέστησε μάλιστα»³¹. Ἀλλὰ τέτοιος λαμπρὸς ἐπίσκοπος, μὲ τέτοιο ὄνομα καὶ τέτοια φήμη, ἦταν ὁ γνωστός μας Γαβριήλ Σεβήρος, πού ἐπεσκοπεύσε μὲ τὸν τίτλον «Φιλαδελφείας», κ' ἔχοντας ὡς ἔδρα του τὴ Βενετία, ἀπὸ τὶς 18 Ἰουλίου 1577³² ὡς τὸ 1616³³. Ἄν ὁ Γαβριήλ γεννήθηκε τὸ 1541³⁴, τὸ ἔτος 1559

28. Ὁπ., π., σελ. 58.

29. Ὁπ., π., σελ. 29.

30. Ἰ. Μ. Περωντώνη, Λεξικὸν τῶν Νεομαρτύρων, τ. Β', Ἀθ. 1972, σελ. 204-205 (βλ. καὶ τὴν παρατιθέμενη βιβλιογραφία). Σ. Εὐστρατιάδου, Ἀγιολόγιον..., σελ. 199α'. Ἰουστ. Πόποβιτς, Βίοι Ἀγίων (σερβιστί), τ. 6, Ἰούνιος, Βελιγράδι 1975, σελ. 160. Γ. Π. Γιαννακοπούλου, ὅπ. π., σελ. 169.

31. Βλ. Β, 3,8-19.

32. Βλ. Β. Α. Μυστακίδου, «Ἡ χειροτονία Γαβριήλ τοῦ Φιλαδελφείας κατὰ τὴν 18 Ἰουλίου 1577 ἐν τῇ Παμμακαρίστῳ», ἐν «Νέος Ποιμὴν», 5, 1923, σελ. 183-190.

(πού θέλουν ως έτος μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Θεοφάνους) δὲν θά ἦταν παρὰ μόνο 18 ἐτῶν, καὶ δὲν θά μπορούσε φυσικά νά ἦταν οὔτε ἐπίσκοπος Φιλαδελφείας, οὔτε ἀλἐίπτης»³⁵, τοῦ νεομάρτυρος Θεοφάνους. Ὁδηγούμαστε, λοιπόν, πρὸς τὴν ἀποδοχὴ τῆς δευτέρας χρονολογίας, πού μᾶς δίνει τὸ σημεῖωμα τοῦ κώδικος 339 τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐποχὴ πού συμφωνεῖ³⁶ καὶ μὲ τὴν αἴγλη καὶ μὲ τὴν προβολὴ τοῦ σπουδαίου καὶ σοφοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας Γαβριὴλ Σεβήρου³⁷, πιστεύοντας πὼς ἡ λανθασμένη χρονολογία ὀφείλεται πιθανώτατα σὲ παλαιογραφικὴ παρανόληση³⁸.

*

33. Βλ. ἄρθρο τοῦ Χρ. Πατρινέλη στὴ ΘΗΕ, 4, στ. 117-119. Ἐπίσης βλ. τὸ ἄρθρο τοῦ Π. Γ. Νικολοπούλου στὴ ΘΗΕ, 14, 1035-1037.

34. Χρ. Πατρινέλης, ὅπ. π.

35. Εἶναι πολὺ εὐχρηστος ὁ ὅρος, ἰδίως στὴν ἐποχὴ τῶν Νεομαρτύρων (ὁ ἅγ. Νικόδημος τὸν χρησιμοποιεῖ συχνότατα), ἡ ὁποία καὶ ἀκολουθεῖ τὴν ἀρχαία ἱστορία καὶ παράδοση διωγμῶν καὶ στὴν ὁρολογία. Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος π.χ., γράφει γιὰ τὸν Μ. Ἀντώνιο: «Καὶ πόθον μὲν εἶχε μαρτυρῆσαι παραδοῦναι δὲ μὴ θέλων ἑαυτὸν, ὑπηρετεῖ τοῖς ὁμολογηταῖς, ἐν τε τοῖς μετάλλοις καὶ ἐν ταῖς φυλακαῖς. Πολλὴ τε ἦν αὐτῷ σπουδὴ ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ἀγωνιζομένους μὲν τοὺς καλουμένους ἐπαλῆφειν εἰς προθυμίαν, μαρτυροῦντας δὲ αὐτοὺς ἀπολαμβάνειν καὶ προπέμπειν ἕως τελειωθῶσιν» (Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου, κεφ. 46. Migne PG 26, 909). Πρβλ. Β, 4, 8-9: «Καὶ ἑαυτὸν τῇ χάριτι τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐπαλειψάμενος, ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τῆς ἀδιαιρέτου καὶ ἀσυγχύτου καὶ ὁμοουσίου Τριάδος» εἰπὼν, ἐπὶ τὸ δικαστήριον ἐπαφίκετο».

36. Ὁ μόνος γνωστὸς μητροπολίτης, πού ἔχει σχέση μὲ τὴ Βενετία (πρὶν ἀπὸ τὸν Γαβριὴλ) εἶναι ὁ Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου Παχώμιος Μακρῆς, ὁ ὁποῖος χειροτονήθηκε τὸ 1550 κ' ἐποίμανε ὡς τὸ 1567 τὴ μητρόπολὴ του στὴν Ἑλλάδα. Τὸ 1557 δέχθηκε προσωρινὰ «καὶ τὴν ἐν Βενετίᾳ ἐπισκοπείαν» (βλ. Μ. Μανούσακας, «Ἡ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικὴ Ἀδελφότης καὶ οἱ Μητροπολῖται Φιλαδελφείας», ΕΕΒΣ, 37, 1969-70, σελ. 182. Πρβλ. Ἰ. Βελούδου, «Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ, ἐκδ. β', Βενετία 1893, σελ. 67-68). «Ἀλλ' ἡ σειρά —σημειώνει ὁ Μ. Μανούσακας— τῶν διαδοχικῶν ἀρχιερέων ἐν Βενετίᾳ ἀρχίζει εἰκοσιν ἔτη βραδύτερον, τὸ 1577, διὰ τοῦ Γαβριὴλ Σεβήρου, ὅστις ἐποίμανε τὴν ἐκκλησίαν τῆς Βενετίας ἐπὶ 40 σχεδὸν ἔτη (μέχρι τοῦ 1616) καὶ ὑπῆρξεν ὁ σημαντικώτερος πάντων διὰ τὴν δρᾶσιν καὶ τὴν ἐπιβολὴν του» (ὅπ. π., σελ. 182).

37. Τὴν ἐποχὴ καὶ τὴν περιοχὴ, ἀλλὰ καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ Γαβριὴλ, μᾶς ἔδωκε πολλαπλὰ φωτισμένη μὲ διάφορα σοφὰ μελετήματα καὶ βιβλία ὁ καθηγητὴς καὶ Ἀκαδημαϊκὸς Μανούσος Μανούσακας, πού ἐπὶ χρόνια διηρῶνε καὶ τὸ δοκιμαζόμενο σήμερα ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικὸν Ἰνστιτοῦτον Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν. Βλ. κυρίως τὰ ἔργα του: Ἀνεκδότα Πατριαρχικὰ Γράμματα (1547-1806), Βενετία 1968' «Συλλογὴ ἀνεκδότων ἐγγράφων (1578-1685) ἀναφερομένων εἰς τοὺς ἐν Βενετίᾳ μητροπολίτας Φιλαδελφείας», ἐν «Θησαυρίσματα», τ. 6, 1969, σελ. 7-112' «Ἡ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικὴ Ἀδελφότης καὶ οἱ Μητροπολῖται Φιλαδελφείας», ΕΕΒΣ, 37, 1969-70, σελ. 170-210.

38. Παλαιογραφικὰ εἶναι πολὺ εὐκόλο νὰ διαβάσει κανεὶς τὸ ζς ὡς ζζζ, ὅποτε τὸ 1588 γίνεται χωρὶς καμμιά δυσκολία 1559 — ἂν, φυσικά, δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἐξήγηση τοῦ λάθους, πού νὰ ἱκανοποιεῖ περισσύτερο.

ε'· «Μάλα κλυδωνιζόμενος».

Ἄς ἐπανεέλθουμε, ὅμως, στὴν ἀνάλυση τοῦ Βίου. Μετὰ τὴν ἄρνηση τῆς χριστιανικῆς πίστεώς του, ὁ Θεόδωρος —ἔτσι ἐκαλεῖτο πρὶν γίνεи μοναχός³⁹— εἰσάγεται καὶ μένει ἐξαετία ὁλόκληρη στὰ βασιλικά του ἀνάκτορα μὲ ἰδιαίτερες τιμές. Τοῦ δίνουν δασκάλους νὰ μάθῃ ὅχι μόνο τὰ τουρκικὰ γράμματα, μὰ καὶ τὶς ἀραβικὲς ἐπιστῆμες. Αὐτὸ θὰ τὸν ὀδηγήσῃ, ἀπὸ ἀραβικοὺς δρόμους, νὰ προχωρήσῃ σὲ θεολογικὴ γνώση καί, ἴσως καὶ μὲ τὴν βοήθεια τῶν καθηγητῶν του, στὴ διδασκαλίαν περὶ τοῦ θεανθρώπου Λόγου⁴⁰. Κ' ἐδῶ πιά θὰ νιώσῃ τὶς πρῶτες τύψεις νὰ τὸν τρῶνε ὁλοένα καὶ πιὸ τυραννικά καὶ νὰ τὸν ἐλέγχουν γιὰ τὴν ἄρνηση τῆς πίστεώς του. Στὸ τέλος, ὕστερ' ἀπὸ προσευχὴ στὴν ἁγία Τριάδα, φεύγει ἀπὸ τ' Ἀνάκτορα. Στὴν τρίτη παράγραφο παρακολουθοῦμε τὴν περιπλάνηση τοῦ νεαροῦ Θεοδώρου σὲ ὅλους τοὺς τόπους, ὅπου πίστευε πὼς θὰ ἐβρίσκε τὸν κατάλληλον ἄνθρωπο, γιὰ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ σωστὰ νὰ ξαναβρεῖ τὴν πίστη καὶ τὴ σωτηρίαν του⁴¹. Καὶ ὁ Θεός, ἀκούοντας τὴ δέησή του, φέρνει τὰ βήματά του στὴ Βενετία, ὅπου ἀρχιεράτευε ὁ σοφὸς καὶ ἅγιος μητροπολίτης Φιλαδελφείας Γαβριήλ. Αὐτὸς ὁ Γαβριήλ, ποὺ πρῶτα τὸν δίδαξε καὶ τὸν ἐστήριξε, μετὰ τὸν ἔκειρε καὶ τὸν ὀνόμασε Θεοφάνη, τὸν συμβουλεύει τώρα νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκεῖ ὅπου ἀλλαξοπίστησε καὶ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πίστη του, στηλιτεύοντας μὲ θάρρος τὴ βδελυρὴ ἀσέβεια, στὴν ὁποία εἶχε ὑποπέσει. Καὶ τότε ὁ Θεοφάνης, «πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα Ἐνετίθην τὴν ὁδοιπορίαν ἐποιήσατο, τυχεῖν τοῦ ποθουμένου οἰόμενος»⁴².

Ὅμως, ἡ περιπλάνησή του αὐτὴ, στοὺς χώρους ὅπου ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ πίστη τουμποροῦσε νὰ ἐνοχλήσῃ τοὺς κρατοῦντας καὶ νὰ τὸν φέρῃ στὸ ἐπιθυμητὸ μαρτύριο, δὲν εἶναι οὔτε σύντομη, ἀλλὰ οὔτε εὐκόλη. Ἀπὸ τὴν Κων-/πολη, ὅπου δὲν ἐτελεσφόρησε ἡ παρρησία του, φεύγει γιὰ τὴν Ἀθήνα, ὅπου, ὕστερ' ἀπὸ τριήμερη θερμὴ προσευχή, παρουσιάζεται στὸν δικαστὴ, μὲ θαρραλέα γλῶσσα καὶ πίστη. Ὁ Βλὸς μᾶς διασώζει εὐτυχῶς μέρος αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, καθὼς κ' ἓνα μικρὸ διάλογο⁴³, πολὺ σημαντικὸ γιὰ τὸ νόημα τῆς στάσεως τοῦ Ἀγίου, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων Νεομαρτύρων. Στὴ συνέχεια, ὁ

39. Ἡ ἄξιο σημειώσεως τὸ ὅτι ὁ Θεόδωρος, ποὺ θὰ γίνῃ ἀργότερα Θεοφάνης, θὰ μαρτυρήσῃ κατ' ἀγαθὴ συγκυρία στὶς 8 Ἰουνίου, ποὺ εἶναι ἡ μνήμη τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ λειψάνου τοῦ μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ στρατηλάτου!

40. Βλ. Β, 2,4-10.

41. Βλ. Β, 3,1-4.

42. Β, 3,13-22. Τὸ «πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα» μπορεῖ μὲν νὰ ἔννοεῖ τὸ Ζαπάντι, ἀλλὰ μπορεῖ καὶ τὴν Κωνσταντινούπολη, κάλλιστα, σύμφωνα μὲ τὸν Βίο του (Β, 4,1-6), ὅπου εἶχαν πολλοὶ γίνῃ μαρτυρες τῆς ἀλλαξοπιστίας του καὶ ἀναρρωτιότανε: «οὐχ οὗτος ἐστίν, ὃς τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν περιτομὴν ἐξωμόσατο;» (ὁπ. π.).

43. Β, 4,12-24.

ἅγιος Θεοφάνης, «νεύματι θειοτέρῳ, πρὸς Μουντουνίτζαν τῆς ὁδοιπορίας ἐφήψατο»⁴⁴. Κ' ἐδῶ δὲν πετυχαίνει αὐτὸ ποῦ ἤθελε, ὁπότε ἀναχωρεῖ γιὰ τὴ Λάρισσα. Ἐκεῖ παρουσιάζεται στὸ δικαστή, ποῦ ἦταν γνωστὸς γιὰ τὴν ὑπερβολικὴ ἀγριότητα καὶ αὐστηρότητά του, καὶ τὸ μόνο ποῦ καταφέρνει εἶναι «μαστιχθῆναι... πληγῶν ἑξακοσίας»⁴⁵. Φέροντας καὶ ὑποφέροντας γενναῖα τοὺς σκληροὺς βασανισμοὺς, προσεύχεται, θεραπεύεται, καὶ φεύγει γιὰ τὸ ἁγιώνυμον ὅρος τοῦ Ἁθῶ⁴⁶, ὅπου βρίσκει ἁγίους Μοναχοὺς καὶ Πνευματικούς καὶ ὀπλίζεται μὲ τὶς εὐχὰς καὶ τὶς εὐλογίες τους. Πάνοπλος τῶρα, ξεκινᾷ γιὰ τὴν Κων/πολη, ὅπου συχνάζει στοὺς παλιοὺς γνωστοὺς τόπους καὶ βλέπει συχνὰ τὸν νέον «ἀλείπτῃν» του, τὸν πνευματικὸ Γέροντα Εὐθύμιον. Μὲ τὸν Πνευματικὸ του ἔχει πολλὰ συζητήσεις καὶ προετοιμασίες, καθὼς πλησιάζει ἡ ὥρα τοῦ μαρτυρίου⁴⁷. Ἔχουμε κ' ἐδῶ προσευχὴ ὁλονύκτια καὶ μετὰ ληψὴ τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων καί, λέγοντας «εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἀγίας Τριάδος», ὁ ἅγιός μας παρουσιάζεται στὰ βασιλικά Δικαστήρια. Ὑστερ' ἀπὸ τὴ θαραλέα του ἀγόρευση, σχεδὸν ὕβριστικὴ γιὰ ὅλους τοὺς κρατοῦντας, ὁ δικαστὴς ἔπαρχος τὸν ρίχνει στὴ φυλακὴ, ὥσπου ν' ἀποφασίσει γιὰ τὴν κατάλληλη τιμωρία του⁴⁸.

Στὴν ἐπόμενη παράγραφο⁴⁹ ἔχουμε τὰ καλοπιάσματ' ἀπὸ μέρος τοῦ ἐπάρχου-δικαστοῦ καὶ τὴ σταθερὴ ἄρνηση τοῦ Ἀγίου. Καθὼς στὸ μικρὸ διάλογο καὶ οἱ δύο τοὺς κρατοῦν τὶς θέσεις τους ἀπαρσάλευτα, ὁ ἔπαρχος προστάζει «ἐπτακοσίας μαστίγων μαστιχθῆναι τὸν ἅγιον» κ' ὕστερα νὰ ριχτεῖ πάλι στὴ φυλακὴ, ὅπου νὰ βασανίζεται συνέχεια. Στὴν παράγραφο ποῦ ἀκολουθεῖ⁵⁰, κ' ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἅγριοι φύλακές του τὸν εἰρωνευότανε καὶ τοῦ ζητοῦσαν κάποιο θαῦμα, ὁ ἅγιος προσεύχεται ἐπὶ τρεῖς ὥρες, ὥσάν στύλος ἀκράδαντος. Καί, ὡ τοῦ θαύματος, μετὰ τὸ «ἀμὴν» τῆς προσευχῆς του, γίνεται μέγας σεισμὸς καί, παρ' ὅλη τὴ βαθεῖα νύχτα, τοὺς περιλάμπει «φῶς τοῦ ἡλίου

44. Β, 5,1. Δὲν εἶν' εὐκόλο νὰ προσδιορισθεῖ μὲ ἀκρίβεια ποῖα πόλη κρύβεται κάτω ἀπὸ τὴ Μουντουνίτζα τοῦ ἱε' αἰῶνος: Νὰ πρόκειται μήπως γιὰ τὴ Μουσούνιτσα — ἢ Βουδουνίτσα τῆς Δωρίδος, πατρίδα τοῦ Ἀθανασίου Διάκου, ἢ γιὰ τὴν πόλη τῆς Μποδονίτσας (ἀρχαίως Ὀποῦντος), κοντὰ στὴ Χαλκίδα; Ἡ δευτέρα μᾶς φαίνεται πιθανώτερη, μὴ καὶ στὸ σημεῖωμα τοῦ κώδικος 339 τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου (f.ρμν) ἔχουμε καὶ σχετικὴ μὲ τὴν Εὐβοία νύξη: «οὗτος καὶ εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς Εὐριππον ὥρμησεν εἰς τὰ μαρτύρια...».

45. Βλ. Β, 6,5.

46. Φαίνεται πὼς ἐπῆγε στὴν Ἱ. Μ. Βατοπεδίου (βλ. Γ. Στοιχολογίου, ὅπ. π., σελ. 376), ἀπ' ὅπου ἴσως καὶ ὁ ὕμνογράφος-βιογράφος του, καθὼς καὶ ὁ κώδικάς μας.

47. Βλ. Β, 7,7-17.

48. Β, 8,6-44.

49. Β, 9,1-19.

50. Β, 10,7-23.

φαινότερον»⁵¹! Καὶ τότε μεταβάλλονται οἱ βασανισταὶ σὲ ἡμερα ἀρνιά, ποὺ ζητοῦν τὴ συγγνώμη, τὴ βοήθεια καὶ τὴν εὐλογία τοῦ Μάρτυρος. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς πιστεύουν στὸν ἀληθινὸ Θεό. Ἀναστατώνονται οἱ νομοκράτορες. Ἀρχίζουν τὰ δικαστήρια πάλι, μὲ νέες ἀπειλὲς καὶ νέα βασανιστήρια, ὅποτε ἀκοῦμε καὶ τὶς νέες θαρρετὲς ἀγορεύσεις τοῦ Νεομάρτυρος, μὲ τὶς ὁποῖες «καθάπερ ἀράχνης ὑφάσματα καὶ κόνιος δίκην ὁ ἅγιος τῇ τοῦ Χριστοῦ δυνάμει διελικμήσατο» ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα τῶν δικαστῶν, στηλιτεύοντας σκληρὰ καὶ τὴν ἄγνοιά τους⁵².

*

ζ'. «Ἀνασκοποῦναι πρὸ τοῦ θανεῖν».

Ὡστόσο, κάποτε φτάνει στὸ τέλος καὶ ἡ ἐπιμονὴ τῶν δικαστῶν νὰ τὸν πείσουν μὲ τὶς ὑποσχέσεις καὶ τὶς κολακεῖες, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπομονὴ τῶν βασανιστῶν, ποὺ τὸν ἐβλεπαν νὰ χαίρεται καὶ νὰ εὐφραίνεται παράξενα στὰ μαρτύρια ποὺ τοῦ ἐπέβαλλαν. Κι ὅταν τὸν βλέπουν μὲ γνώμη ἀμετάθετη νὰ παραμένει στὴν πίστη του καὶ νὰ κάνει θραύση μεταξὺ τῶν μωαμεθανῶν, βγάζουν ἀπόφαση γι' ἀνασκολοπισμὸ καί, μετὰ, γιὰ «πικρότατον θάνατον»⁵³. Τοῦ γδέρνουν λωρίδες ἀπὸ τὸ δέρμα του ἀπὸ τὴν πλάτη πρὸς τὰ ἔμπρὸς καὶ ἀπὸ τὸ στῆθος πρὸς τὰ πίσω, τὸν ἀνεβάζουν σ' ἓνα μουλάρι καὶ ἀνασκολοπισμένον τὸν γυρνοῦν στὶς γειτονιὲς τῆς Πόλης, ὡς βάρβαρο θέαμα γιὰ τὸ βάρβαρο πλῆθος! Κ' ὕστερα τὸν ρίχνουν στὰ τσιγγέλια ποὺ διαπερνοῦν τὸ σῶμα του καὶ τὸ καταματώνουν⁵⁴. μετὰ στὰ ξύλα καὶ σίδερα δίκην σταυροῦ, ἐνῶ ἐκεῖνος ἔδειχνε χαρούμενος καὶ προσευχόταν! Στὴν προσευχή του ὁ ἅγιος ξεσπᾷ σ' εὐχαριστίες κ' εὐγνωμοσύνη πρὸς τὴν ἁγία Τριάδα, ποὺ τὸν ἀξίωσε «τοῦ ποθουμένου τυχεῖν»⁵⁵, καὶ παρακαλεῖ «θαῦμα γενέσθαι τῶν παρόντων τῆς ἀσεβείας ἔνεκα καὶ τῆς εὐσεβείας ἐπιδόσεώς τε καὶ σταθιρότητος, ἵνα παρὰ πάντων ἐφωμνῇται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομα» τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος⁵⁶. Καὶ ἰδοὺ, ἀμέσως μετὰ τὴν προσευχὴ τοῦ Ἀγίου, φτάνει ἀπὸ ψηλὰ ἓνα πτηνὸ, σὰν περιστέρι λευκότατο, ποὺ ὁ ἅγιος τὸ ἀντικρύζει «ὅλος χαρᾶς, ὅλος ἡδονῆς, ὅλος εὐφροσύνης ἀνάπλεως..., τὴν τῶν χαλεπῶν τίσιν πᾶσαν ἐκτιναξάμενος, ὡς μηδὲν παρ' ὀφρῶν ταύτης ἐνθέμενος»⁵⁷. Τὸ ἀνεξήγητο αὐτὸ θέαμα καὶ γεγονὸς προκάλεσε μεγάλῃ ἐκπληξῇ, θάμβος

51. B, 11,1-15.

52. B, 12,1-34.

53. B, 13,1-14.

54. B, 13,15-27.

55. B, 14,1-6.

56. B, 14,6-11.

57. B, 14,12-24.

καὶ δέος, ὥστε ἀκόμη καὶ οἱ Ἀγαρηνοὶ νὰ θαυμάζουν, ψιθυρίζοντας: «ὄντως ἀληθὴς Θεός ἐστιν ὁ Χριστός, ὁ παρὰ τούτου κηρυττόμενός τε καὶ δοξαζόμενος»⁵⁸. "Όταν ἔφτασε τὸ δειλινὸ καὶ πέρασαν τρεῖς ὥρες συνεχοῦς παρουσίας τοῦ θαυμαστοῦ περιστεριοῦ, ἐκεῖνο χάθηκε· καὶ ὁ "Αγιος ἀναφώνησε, ὅπως ὁ Χριστὸς ἐπάνω στὸ Σταυρό, «διψῶ». Οἱ φύλακες τὸν πειράζουν: «γενοῦ καθάπερ ἡμεῖς, ἀγῶ σοι παρέξομαι ὕδατος». "Όμως, ὁ "Αγιος εἶναι πάντα πάνω ἀπ' τοὺς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου καὶ τῶν κατὰ καιροὺς ὀργάνων του, καὶ τοὺς ἀπαντᾷ πῶς διψᾷ γιὰ τὴ δική τους σωτηρία, καὶ ὄχι γιὰ τὸ νερό. Μετά, ἔρχονται βροντὲς καὶ ἀστραπὲς μέσα στὴ νύχτα, κ' ἕνα οὐράνιο φῶς, ποὺ τύλιξε τὸ Νεομάρτυρα, κινώντας τὸ θαυμασμὸ τῶν παρακολουθούντων Ἀγαρηνῶν⁵⁹. Ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ συνεχίζεται αὐτὸς ὁ θαυμασμὸς καὶ ὁ προσηλυτισμὸς τῶν μωαμεθανῶν, ποὺ ἄρχισαν νὰ διακηρύσσουν, πῶς «μία καὶ μόνη, τῶν Χριστιανῶν ἡ εὐσέβεια κυρίως καὶ καθαρῶς ἀληθεστάτη καθέστηκεν»⁶⁰, ξεσηκώθηκαν οἱ βάρβαροι καὶ ἀγροῖκοι Ἀγαρηνοί, καὶ παίρνοντας διάφορα σὺνεργα αἰχμηρὰ ἀπ' τοὺς φορτωεφορτωτάς τοῦ λιμανιοῦ ἄρχισαν νὰ τοῦ γδέρνουν πρόσωπο, μάγουλα, μέτωπο, ὥσπου τοῦ ἔβγαλαν τὰ μάτια. Καὶ ὁ "Αγιος παρέδωκε τὸ πνεῦμα του καὶ πῆγε κοντὰ στὸ Χριστό, ποὺ τόσο πολὺ ποθοῦσε. Οἱ φιλόχριστοι τότε καὶ οἱ φιλομάρτυρες πῆραν τὸ τίμιον λείψανό του, μάζεψαν τὸ ἅγιο αἷμα του, ἀφοῦ ἔδωκαν χρήματα στοὺς φύλακες, γιὰ νὰ τὰ χουν πολὺτιμο φάρμακο καὶ ἀλεξητήριο στὶς ἀρρώστιες: «ἀμφοτέρα γὰρ χυλοὺς ἀνορθοῦ, λεπροὺς καθαίρει, δαιμόνια ἐκδιώκει, καὶ πρὸς τοὺς ἐν ἀσθενείαις περικειμένους καὶ παρὰ τοῖς ἰατροῖς ἔχοντας ἀνιάτως, μετὰ καθαρᾶς συνειδήσεως δεομένους, εὐθὺς τὴν ἰατρειάν ἀνενδοιάστως ἀφίησιν»⁶¹. "Όσοι, ὅμως, ἀπὸ τοὺς βασιανιστὰς πρωτοστάτησαν στὸ νὰ τοῦ βγάλουν τὰ μάτια ἢ νὰ τοῦ γδάρουν τὸ πρόσωπο, δέχθηκαν τὴν δίκαιη τιμωρία τους ἀνωθεν: «οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀπετυφλώθηκαν, ἄλλοι δὲ πρὸς μανίαν ἐτράπησαν, ἀποπνιγέντες εἰς θάλασσαν, ἕτεροι δὲ τὰς χεῖρας ξηράς, ἐξ ὧν ἀθέσμως καὶ παρανόμως εἰργάσαντο, κατ' ἀξίαν ἀπέλαβον». Καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἴδιους, ὥστόσο, ὅσοι μετάνιωσαν κ' ἐπικαλέστηκαν τὴ βοήθεια τοῦ Ἀγίου, ἀμέσως θεραπεύτηκαν, κ' ἔγιναν κήρυκες καὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Μάρτυρος καὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως⁶², ποὺ ἀναδεικνύει τέτοια πρόσωπα, σὰν τὸν μεγαλομάρτυρα Θεοφάνη⁶³.

58. "Όπ. π.

59. Β, 15,1-15.

60. Β, 16,1-3.

61. Β, 16,7-19.

62. Β, 16,19-31.

63. Μόλις τώρα (ἐπὶ τοῦ πιεστηρίου, κυριολεκτικὰ) πληροφοροῦμαι ἀπὸ τὸν ἐκλεκτὸν συνάδελφο κ. Βασίλειο Σ. Ψευτογκᾶ, τὸν ὁποῖο εὐχαριστῶ κ' ἀπὸ αὐτῆς τῆς θέσης πολὺ ἐγκάρδια, πῶς, πρὶν ἕνα χρόνον, ὑπεβλήθη κ' ἐνεκρίθη (σὲ πολυγραφημένα καὶ φωτοτυπημένα ἀντίτυπα), ἀπ' τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Στρασβούργου, διδακτορικὴ διατριβὴ

Β'. ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΚΑΙ ΒΙΟΣ

Χφ. Βατοπεδίου 797, ιζ' αἰ. [1618], ff. 49r-70v.

Μηνὶ Ἰουνίῳ ἡ' ψάλλομεν τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ ἐν ἀγίοις ὀσιομεγαλομάρτυρος Θεοφάνους, τοῦ καθ' ἡμᾶς ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ Θεανθρώπου σωτῆρος ἡμῶν ἐναθλήσαντος, μετὰ τοῦ ἀγίου μεγαλο(μάρτυρος) Θεοδώρου τοῦ στρατ(ηλά)του· προηγεῖται δὲ ὁ ἅγιος Θεόδωρος.

- 5 Ἐσπέρας, μετὰ τὸν Προοιμιακόν, τὰ παρόντα προσόμοια.
Ἦχος δ'. Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσιν.

*Τὸν ἀστέρα τὸν πάγχρυσον, Θεοφάνην τὸν μάρτυρα,
ἐπαξίως ἅπαντες εὐφημήσωμεν·*

- 10 *ὅτι τοῦ κόσμου κατέλιπε
τρυφὴν καὶ τὴν δόξαν τε
καὶ προσέδραμε πολλοῖς
τὸν Χριστὸν κηρυττόμενος καὶ ἐξήγγειλεν,
ὥς Θεόν τε τῶν ὄλων· ὃν κινδύνων ἱκετεύοις ἐκλυτρῶσαι
τοὺς ἐφυμνοῦντας τὴν μνήμην σου.*

- 15 *Σταθηρᾷ διανοίᾳ σου, σταυρωθεὶς, ὦ Θεόφανες,
συνελόντι ἅπαντα ἐμνηκ(τήρ)ισας·*

ὅτι τὸ μέλλον ἐώρακας

Χριστῷ ἠκολούθησας

κ(αὶ) προείλου δι' αὐτὸν

- 20 *καὶ σταυρὸν καὶ ἀθρέμβο(λα)· ὃν δυσώπησον
ἐκ παντοίων βασάνων ἐξελέσθαι (καὶ ἡ)μᾶς σου δεομένους
καὶ ἀνυμνοῦντάς σε σήμερον.*

f. 49v Ἐν τῇ πίστει ἐλπίδι τε καὶ ἀγάπῃ νευρούμενος

τοῦ Α. Ζωγράφου, με θέμα: Les Nouveaux Martyrs 16e-17e s. Essai sur l'expérience religieuse du peuple orthodoxe sous la domination ottomane, Strasbourg 1987, ὅπου γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὸν Νεομάρτυρα Θεοφάνη, με βάση τὸν παραπάνω κώδικα τῆς Ἱ. Μ. Βατοπεδίου. Λυποῦμαι, πού δὲν μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ ἰδῶ τὴ διατριβὴ καὶ ν' ἀξιοποιήσω τὰ, ὅπωςδῆποτε, χρήσιμα γιὰ τὸ θέμα μου στοιχεῖά της.

- ἐξεδάργης λώροις τε τιμωρούμενος·
 25 τότε διάνοιαν ἔρριψας
 πρὸς μόνον Θεάνθρωπον
 καὶ ἀπέλαβες ἐξ οὗ
 τὴν πορφύραν καὶ στέφανον· ὅθεν ἄγιε
 ἐκ παντοίων κακούργων ἱκετεύεις καὶ ἡμᾶς ἐνοχλουμένους
 30 ἐκλυτρωθῆναι δεόμεθα.

- Τὰ βασιλεία λέλοιπας τὰ ἐπίγεια ἅπαντα
 καὶ θερμῶς ἐδίδαξας μὴ γινώσκοντας,
 ὅτι τὰ πάντα πεποίηκε
 Χριστὸς ὁ Θεάνθρωπος,
 35 ὃν ἐδέξω παρ' αὐτοῦ
 βασιλείαν οὐράνιον καὶ αἰδίων,
 εἰς αἰῶνας αἰώνων σὺν προφήταις, ἀποστόλοις καὶ ἀγγέλοις
 μετὰ μαρτύρων γηθόμενος.

Δόξα, Καὶ νῦν. *Ηχος πλ. β'.

- 40 Τὸν τὴν Σοφίαν τοῦ Θεοῦ
 τρανῶς ἐν πᾶσι μὴδὲν ὑποστειλάμενον,
 ἀλλὰ γενναίως προὔργου καὶ ἐκφαντορικῶς
 Θεὸν εἶναι Πατρὶ καὶ Πνεύματι συνδοξαζόμενον,
 45 ὁμοούσιον, παντουργὸν καὶ πανταίτιον,
 Θεοφάνην τὸν νέον μεγαλομάρτυρα,
 καθαρωτάτῳ νοῦ καὶ σταθηρᾷ διανοίᾳ
 ἀναφανδὸν μεγάλως ἐκδογματίσαντα,
 δεῦτε συμφώνως καὶ ἁρμονδίως
 ἐγκωμίους μυρίους
 50 ὥς οἷόν τε καταστέψωμεν λέγοντες·
 f. 50r Χαίροις ὁ τῷ ὀνόματι || φερωνύμως τὴν πολιτείαν εὐδράμενος
 ὁσιομαρτύρων Θεόφανες·
 Χαίροις ὁ πάντων τῶν ἐπικήρων καταφρονήσας
 καὶ τὸν σταυρὸν ἐπ' ὧμων ἀράμενος,
 55 δι' οὗ τὰς μηχανὰς τῶν ἐναντίων
 ἐκ βάθρων τροπώσάμενος,
 ὅπου μετ' Ἀγγέλων καὶ Μαρτύρων
 παρεστὼς τῇ Τριάδι ἀμέσως περιλαμπόμενος·

- 60 μεθ' ὧν πρόσβενε τῷ Κυρίῳ
ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Εἰς τὴν Λιτὴν. Ἦχος α'.

- Τὴν τοῦ μεγαλομάρτυρος, πιστοί, Θεοφάνους ἡμέραν
δεῦτε τερψιθύμοις καὶ ποικίλαις ᾠδῶν,
σὺν διανοίᾳ καθαρωτάτῃ πανηγυρίζωμεν·
65 οὗτος γὰρ ἀνδρικῶς καὶ μαρτυρικῶς
ἤθλησεν ἐπὶ τῶν τυράννων,
καταβαλὼν τὸν πολυμήχανον δράκοντα,
ὧν τὰς τε στρεβλώσεις καὶ παντοῖα εἶδη κολάσεων
τὸ παράπαν μηδὲ ὅλως ἀναλογισάμενος
70 παρὰ τοῦ Κυρίου περιφραξάμενος·
οὐ ταῖς πρεσβείαις ὁ Θεὸς ἐλέησον ἡμᾶς.

Ὁ αὐτός.

- Ἐν τῇ φρουρᾷ παρὰ τῶν δυσμενῶν
περιεχομένου σου, Ἄγιε,
75 πρὸς οὐδὲ ἀκριβῶς
περὶ τε εὐσεβείας καὶ ἀσεβείας διαλεγόμενον
f. 50v καὶ τῆς φορικώδους ἐκείνης τοῦ Σωτῆρος || ἀποφάσεως,
σεισμὸς ἐγεγόνει
ὥστε ἅπαντας ταραχθῆναι,
80 μεθ' ὃ φῶς περιήστραψε
καὶ αἴφνης τὰ δεσμὰ διελύθη·
τότε οἱ ἀπηρεῖς ἐκεῖνοι
μεταβαλ(λ)όμενοι προσέπιπτον κράζοντες·
ὄντως ἡ τοῦ Χριστοῦ μεγάλη εὐσέβεια!
85 Οὐπερ αἰτήσεας ἡμᾶς σῶσαι τῶν παρόντων
καὶ μελλόντων δεινῶν, ὡς φιλόανθρωπος.

Ὁ αὐτός.

- Ὅσιομαρτύρων ἐγκαλλώπισμα, Θεόφανες,
καθαρῶς ἐποπτεύων τὴν τρισυπόστατον Θεότητα
90 ταύτης ἐνδιαίτημα γέγονας,
καὶ διὰ τὸ καθ' ὑπερβολὴν τῶν σῶν ἀρετῶν
πάντων ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν

- ἐφάνης περιγενόμενος·
 παρρησίαν οὖν πρὸς Θεὸν εὐράμενος
 95 πρέσβευε ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ὁ αὐτός.

- Εὐφραίνονται τῷ Κυρίῳ
 ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ἅπαντες σήμερον
 ἐπὶ τῇ λαμπροφύρῳ πανηγύρει
 100 καὶ παιδρᾷ μνήμῃ Θεοφάνους τοῦ νεομάρτυρος·
 ὄντως τὰ ἑαυτοῦ λείψανα
 τοῖς θερμῶς προσερχομένοις
 ἱαμάτων τὴν χάριν παρέχουσιν ἄφθονον·
 διὸ πρέσβευε τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ ἡμῶν, μακάριε.

- 105 || Δόξα, Καὶ νῦν. Ὑχος δ'. f. 51r

- Ἔχει μὲν ἤδη ἅπαντα τῶν εὐσεβῶν ἡ ὁμήγουρις
 τὰ τῶν σεαυτοῦ λειψάνων θαύματα
 ἅγιε μάρτυς Θεόφανες·
 ἔχει δὲ ἡ οὐράνιος Βασιλεία
 110 τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον,
 ὅπερ Χριστὸς ὁ Θεὸς προσελάβετο,
 ὡς τῆς καθαρότητος ὃν ἀκρότατον·
 σὺ γὰρ τὴν ἁγίαν Τριάδα
 ἐν μονάδι προσκυνουμένην,
 115 τῶν τυράννων ἐνώπιον ἀκριβῶς ἐδογματίσας·
 ἦνπερ διηνεκῶς ἐκδυσώπει
 σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Εἰς τὸν Στίχον.

Ὑχος α'. Τῶν οὐρανίων ταγμάτων.

- 120 Νῦν Θεοφάνην οἱ πάντες, τὸν νεομάρτυρα,
 τὸν παρεστῶτα θρόνῳ τοῦ παντάνακτος Λόγου,
 μετέχοντα τῆς αἰγλης τῆς θεϊκῆς
 συνελθόντες ὑμνήσωμεν,
 ἵνα πρεσβεύων κινδύνων πάντας ἡμᾶς
 125 τῷ σωτῇρι ἐκλυτρώσῃται.

〈Στίχ.〉 Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει...

Οἱ τὴν εὐσέβειαν πάντες ἐγκολπωσάμενοι,

- τὸ τῶν μαρτύρων κλέος, τὴν δόξαν τῶν δσίων,
 ἀθλήσαντα ἐν χρόνοις τοῖς καθ' ἡμᾶς
 130 καὶ καλῶς διαπρέψαντα,
 ἵνα συστήσῃ εὐσέβειαν τὴν ἡμῶν,
 Θεοφάνην εὐφημήσωμεν.

〈Στίχ.〉 Τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ...

- f. 51v // Τρισαριστέα τοῖς ὕμνοις μεγαλομάρτυρα,
 135 τὸν καθαιρέτην πλάνης, τὸν ἀκράδαντον στῦλον
 Θεὸν ἡγαπηκότα μέχρι θανεῖν
 ὁμοφρόνως δοξάσωμεν·
 ὅτι κινδύνων ἀπάντων πάντας ἡμᾶς
 λιτανεύων ἐκλυτρῶσται.
 140 Δόξα, Καὶ νῦν. 〈᾽Ηχος〉 πλ. δ'.
 Τὸν νοερῶς φρονήσαντα περὶ Τριάδος, ἀδελφοί,
 Πατρός, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος,
 ἐνότητός τε καὶ ὑποστάσεως,
 καθαρῶς βασιλέων καὶ τυράννων ἐνώπιον δογματίσαντα,
 145 πνευματικῶς εὐφημήσωμεν
 Θεοφάνην τὸν νεομάρτυρα·
 ὃς ὑπὲρ Ἀδτῆς ποικίλα τῶν κολάσεων εἶδη ὑπέμεινεν,
 ἀπάρας πρὸς Χριστὸν τὸν Θεὸν
 καὶ σωτήρα ἡμῶν, τὸν ποθοῦμενον,
 150 πρεσβεύων διηνεκῶς τε καὶ ἀκραιφνῶς
 ὑπὲρ τοῦ παντοίων ἡμᾶς κινδύνων ἐκλυτρώσασθαι.

᾽Απολυτίκιον.

᾽Ηχος δ'. Πρὸς τό· ᾽Η γέννησίς σου, Θεοτόκε.

- ᾽Η ἄθλησίς σου, μάρτυς Θεόφανες,
 155 χαρὰν δέδωκε πᾶσι τοῖς εὐσεβέσιν·
 ἐκ σοῦ γὰρ κεκήρυκται ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης,
 Χριστός ὁ Θεὸς ἡμῶν,
 ὁ λύσας τὴν κατάραν καὶ δεδωκὼς τὴν εὐλογίαν,
 ὑπὲρ οὗ προείλον τὸν θάνατον,
 160 λαβὼν γὰρ παρ' αὐτοῦ ζωὴν τὴν αἰώνιον.

f. 52r

// ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΡΘΟΝ

Μετὰ τὴν δευτέραν στιχολογίαν.

〈Καθίσματα〉. Ὑψος α'. Τὸν τάφον σου, Σωτήρ.

- 165 Θεόφανες σοφέ, τῆς ἀθλήσεως ἄθλον
καλῶς παρὰ Χριστοῦ προσεδέξω ὀφθέντος·
ἐπέφανεν ὁ Κύριος ἐν φρουρᾷ κατειργμένον σου
καὶ ἐνίσχυσεν ἐκ τῶν ποιῶν τεθλιμμένον
καὶ διέλυσεν ἐκ τῶν δεσμῶν τῶν ἀφύκτων,
ὥς μόνος Θεὸς ἡμῶν.

- 170 Σταυρῷ προσηλωθεὶς ἀθρεμβόλοις ἐτρώθης,
ἐν οἷς διαπαρεῖς οὐρανόνθεν ἐλάμφθης·
ἐγένοντο κηρύττοντες οἱ ἰδόντες τὴν ἔλλαμψιν,
διηγούμενοι τὴν ὑπερλάμπασαν αἴγλην·
ἴθιεν, ἅγιε, ὑπὲρ ἡμῶν ἐκδυσώπει
175 Χριστὸν τὸν Θεάνθρωπον.

Θεοτοκίον.

- Βασίλισσαν φαιδρὰν ἐκκηρύττομεν πάντες
παρθένον καθαρὰν καὶ θεοτόκον Μαρίαν,
ἐλπίδι προσερχόμενοι πρὸς τὴν σὴν ἀγιότητα,
180 σὲ γὰρ ἔχομεν ἐκλιπαροῦντες, Παρθένε,
σὺ προφθάσεις ἐκ πειρασμῶν καὶ κινδύνων
ὥς τάχιστα ρύσασθαι.

f. 52v

// 〈Εἶτα δ〉 Κανὼν, οὗ ἡ ἀκροστιχίς·

Ὁ τῶν σεαυτοῦ Θεόφανες μέλπω μέλος. Συνεσίλοις ἐπ[ος].

- 185 Ὡδὴ α'. Ὑψος πλ. δ'. Ἀρματηλάτην Φαραώ.
Οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων τὸ παρὸν προθέμενον
ἐκτελεσθῆναι ποτέ,
ἀλλὰ ἐκ σοῦ μόνης τριφαοῦς Θεότητος,
ἐγκωμιάσαι ἄξια Θεοφάνην τὸν μέγαν,
190 ἐν μαρτυρίοις ἀθλήσαντα,
ᾄσμα σοι Θεῷ ἀναμέλψαντα.

162. δευτέραν supra versum p.c. πρώτην: delevit.

184. ἐπ[ος] additi.

Τὴν πανακήρατον φαιδρὰν καὶ ἄμεμπτον
τὴν Θεοτόκον, πιστοί,
δεῦτε δυσωπῶμεν παρασχεῖν ἐκφθέγξασθαι
195 τὰ περὶ Νεομάρτυρος· καὶ γὰρ οὗτος γενναίως
αὐτὸν καθεῖλε τὸν δράκοντα,
ὕμνον πρὸς Θεὸν παρεχόμενος.

ὦ τῆς καλῆς ὁμολογίας, ἅγιε,
ἥνπερ ἐφθέγξω τρανῶς
200 Χριστὸν Θεὸν ὅλως θαυμασίως δείξασαν
καὶ ποιητὴν εἰς ἅπαντας· διὸ νῦν μετ' ἀγγέλων
ἐπουρανίων γηθόμενος
ἄδεις τῷ Θεῷ ἐπινίκια.

Νῦν χαρμοσύνως ἱκετεύεις, ἔνδοξε,
205 τὸν ποιητὴν καὶ Θεόν,
περὶ ἡμῶν πάντων ἐξελεῖν κολάσεως
καὶ κατατάξαι ἅπαντας ἐν τῷ τῶν τερπομένων
χορῷ δικαίων, ἁγίων τε·
ἴθου σ' ἐπαξίως γεραίρομεν.

210 Θ(εοτοκίον).

Σὺ τὸν Θεὸν καὶ ποιητὴν μου τέτοκας
τὸν ἐξ ἀνάρχου Πατρὸς
f. 53r // προφητικῶς φόντα, Θεομῆτορ ἄχραντε,
χριστιανῶν τὸ καύχημα· ἀλλ' αὐτὸν ἐκδυσώπει
215 καὶ νῦν, ὥς πάλαι διέσωσεν,
ταύτης τρικυμίας με ρύσασθαι.

Ῥδὴ γ'. Ὁ στερεώσας κατ' ἀρχάς.

Ἔχων τὴν πίστιν πρὸς Θεόν, μετὰ ἀγάπης, ἐλπίδος,
καὶ αὐτὸν σε ἐπὶ τούτοις ἐδράσας,
220 ἀνεφάνης ἀκλινῶς τῆς Ἐκκλησίας καύχημα,
ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλος,
ἐκραζες πάντας ῥυσάμενος.

194. δυσωπῶμεν: fortasse δυσωπῆσαι corrig.

206. περί: ὑπὲρ fortasse corrig.

219. αὐτὸν correxi: αὐτὸν cod.

Αὐτὸν τὸν μάρτυρα θερμῶς, τὸν ἀρεταῖς ἐπαρθέντα
 καὶ λαμπρῶς μετὰ ἀγγέλων ὀφθέντα,
 225 ἐν μαρτύρων τῷ χορῷ περὶ ἡμῶν πρεσβεύοντα
 πάντων Θεὸν μονάρχην,
 δεῦτε, πιστοί, εὐφημήσωμεν.

Ὑλομανούσας τῶν παθῶν τὰς τῆς σαρκὸς ἐνθυμήσεις
 καὶ αὐτὸν τὸν πολυμήχανον κτείνας,
 230 ἀνεφάνης νικητῆς κατ' ἐναντίων, ἄγιε,
 θαύμασι λόγοις ὅλως
 ἄνωθεν πάντας τροπούμενος.

Τὰς ἐκ Θεοῦ πεπλουτηκῶς καὶ θεωρίαν καὶ προᾶξιν
 ἀνδρικῶς τοῖς ἐναντίοις παλαίσας,
 235 δι' ἡμᾶς ὡς κραταιῶς τὰς σὰς ἐντεύξεις ποιήσον,
 ὅτι ἐσμέν ἐν ζάλῃ
 πάντοτε μάλα κρατούμενοι.

f. 53v // Θ(εοτοκίον).

Ὀλοτελῶς ἐκ τῆς ψυχῆς σὺν σταθηρᾷ διανοίᾳ
 240 καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν βαθέων κραυγάζω·
 ἐκ κολάσεως, ἀγνή, καὶ τῶν δαιμόνων λύτρωσον,
 ὅτι οὐκ ἔχω πλὴν σου
 ἄλλην ταχέως με ῥύσασθαι.

f. 54r // Κάθισμα. Ὑψος πλ. δ'. Τὸ προσταχθὲν μυστικῶς.

Τρισαριστείαν σου, σοφέ, ἐωρακότες,
 245 τὴν δυναστείαν τῶν ἐχθρῶν καταβαλοῦσαν,
 ὅτι αἵματι πάντως τὸ πᾶν τετέλεκας,
 ταῖς ἄνω χοροστασίαις ἀγγελικῶς,
 ταῖς κάτω ἱεραρχίαις ἐκκλησιῶν,
 250 σπνυμνοῦμέν σε λέγοντες· ὄντως ἐν μάρτυσιν εἶ
 λαμπρός, ὦ Θεόφανες, δόξαν, ὕμνον προσφέροντες.

⟨Θεοτοκίον⟩.

Τὸν ὑπερούσιον Θεὸν ἢ τετοκυῖα,
 κεκρατημένον με δεινῶς τῇ ἁμαρτίᾳ,

255 ταῖς μηχαναῖς τοῦ κρατοῦντος καὶ τῇ ῥαθυμίᾳ,
ἐξάρπασον τῶν παγίδων τοῦ πονηροῦ,
δυνάμει τῇ μητρικῇ σου, ὅπως κἀγώ,
ὁ ἰκέτης δοξάζω σε· παρθενομήτορ Μαρία,
ἐλέησον τὸν δοῦλόν σου, κεκραγότα, θεόνυμφε.

260 Ὡδὴ δ'. Σὺ μου ἰσχύς, Κύριε.

Ὑπὲρ Χριστοῦ ἅγιε ὅλον τὸν πόθον σου
ὥς γενναῖος τούτῳ καθιέρωσας,
ὁ πατρικὸν σέβας μὴ λιπῶν
καὶ τὴν τῶν ἀφρόνων θρησκείαν διαπτυσάμενος·
265 διὸ σὺν τοῖς ἀγγέλοις καθαρῶς ἐποπτεύεις,
τὴν Τριάδα ἡμῶν ἐπενχόμενος.

Θεῖης ἡμῶν δέησιν ὄντως καὶ δύνασαι
πρὸς δεσπότην πάντη προσφερόμενος,
ὥς καὶ ἡμῖν ὅλως βοηθῶν,
270 || καὶ τὴν τῶν ὑμνούντων πρεσβείαν ἐπιδεχόμενος· f. 54v
διὸ πρὸς σωτηρίαν καὶ ἡμᾶς ἐφελκύσεις,
ταῖς πρεσβείαις σου, μάρτυς Θεόφανες.

Ἐν ἐξειπεῖν, ἅγιε, ὅλως τῶν ἄθλων σου,
καὶ τὸν δρόμον πῶς τις καὶ δυνήσεται;
275 καὶ γὰρ θερμῶς ὥφθης καρτερῶν,
πρὸς τὴν τῶν τυράννων μανίαν θωρακισάμενος·
διὸ μετὰ μαρτύρων καὶ ἀγγέλων κραυγάζεις
τὴν Τριάδα τρανῶς ἐξυμνούμενος.

Ὑμνος πρὸς σέ, ἅγιε, ὄντως ἰσάγγελε,
280 τὸ καθήκον τίς γὰρ ἐξισχύσειεν,
ὥς καθαρῶς ὅλως ἐξειπεῖν
καὶ τὰ παλαισμάτων ἀνθ' ὧν περ ἀριστευσάμενος;
Διὸ σὺν ἀποδείξει θαυμασία καὶ λόγοις
τοὺς ἀφρόνως εἰς ἅπαν κατήσχυνας.

285 Θ(εοτοκίον).

Φέρω πρὸς σέ, πάναγνε, ὅλην τὴν δέησιν,

258. Μαρία: Μαριὰμ fort. corrig. metr. grat.

284. πάντας ἀφρόνας πάντη κατήσχυνας fort. corrig.

- σὺ γὰρ πάντως ὄλη πρὸς ἀντίληψιν,
 τὸν σὸν υἱὸν ὅλως δυσωπεῖς,
 ὥς τὴν ἡμετέραν θρησκείαν ἐπικρατύνοντα,
 290 διὸ τῆς εὐφροσύνης καὶ τῆς θείας μερίδος
 τῶν δικαίων με πολήσον τεύξασθαι.

f. 55r || Ὡδὴ ε'. Ὡνα τί με ἀπόσω.

- Ἄναρχε Πνεῦμα Λόγε,
 ἀπὸ τῶν χαρίτων σου ἰσχύειν πάρεξον
 295 καὶ τρανῶς ἐκφάναι
 κατορθώματα νέου τοῦ μάρτυρος·
 καὶ γὰρ οὗτος μόνος, τὰς τῶν δαιμόνων ἐπηρείας
 καὶ τοὺς τούτων κατήσχυνε φύλακας.

- Νῦν παμμάκαρ σοι μέλπω
 300 ἀπὸ τῶν βραβείων σου ἀξίως ἔπαινον·
 καὶ γὰρ ἔχεις πάντως
 τὸν ἀστράπτοντα στέφανον ἄνωθεν·
 διὸ δίδασόν με, καὶ πρὸς τὰ ἔργα θεαρέστως
 τὴν ζωὴν μου ἐνίσχυσον δέομαι.

- Ἐχεις νῦν μετ' ἀγγέλων
 305 ἀπὸ τοῦ Κυρίου σου τὸ φῶς, Θεόφανες,
 καὶ αὐτὸς ἀμέσως
 τὸ τρισόλβιον φαῖνον, αἰοίδιμε·
 ἀλλ' ὁδήγησόν με, καὶ τὸν τὰ σὰ ὕμνολογοῦντα
 310 τῶν σειρῶν ἐξελέσθαι τοῦ δράκοντος.

- Σὺ καθώρησας, μάκαρ,
 ἀπὸ τοῦ παντάνακτος περιζωσάμενος,
 καὶ ἐβόας εἶναι
 τρισυπόστατον, μόνον πανταίτιον
 315 προφανῶς ἐν πᾶσι, καὶ πρὸς ἀγῶνας μαρτυρίον
 f. 55v σεαυτὸν δὲ || κατεύθυνας ἄριστε.

Θ(εοτοκίον).

- Μητρικῇ παρρησίᾳ
 ἐκ τοῦ γεννηθέντος σου, θεοχαρίτωτε,
 320 κεχηρημένη μόνη,
 ἀνεξάρπασον σκότους ταχύτατα

καὶ κατεύθυνόν με, πρὸς ἐντολὰς τὰς τοῦ Κυρίου
τὸν ἐν ζάλαις τοῦ βίου τρυχόμενον.

Ῥδὴ ζ'. Ἰλάσθητί μοι, σωτήρ.

- 325 Ἐπεύχομαί σοι, Θεέ,
καὶ μοι τὴν δύναμιν πάρεξον
εἰς τὸ ὑμῆσαι τρανῶς τὸν ἅγιον μάρτυρα,
πρὸς σὲ γὰρ προσέδραμε, καὶ ἐβόα πᾶσιν·
ὁ Χριστός μου καὶ Θεός ἐστιν.
- 330 Λαμπρὸς ἐφάνης στεργός,
πολλὰ τὰ ἀνδραγαθήματα,
καὶ ἐκ Θεοῦ ἀληθῶς ἐδέχθης διάδημα,
ἐκ γὰρ τῶν καμάτων σου, νῦν ὁδήγησόν με,
τῶν μαρτύρων ὧ τρισόλβιε.
- 335 Παθέων μᾶλλον δεινῶς,
ὥς λίαν κατακρατούμενος,
ἀλλὰ μαρτύρων σοφέ, ἐξάγαγε δέομαι,
ὥς σὲ καθορμήσαντα, καὶ εἰσάκουσόν μου
τῶν μαρτύρων ὧ Θεόφανες.
- 340 Ὡς μάλιστα κραταιῶς
μεγάλα σου τὰ παλαίσματα·
- f. 56r || τὸ γὰρ ἀρχαῖον κακὸν τελείως κατέθρανσας
πρὸς σὲ ἀφικόμενον, καὶ κατήχθη πάλιν
ἀριδῆλως εἰς τὸν τάραρον.
- 345 Θ(εοτοκίον).
- Μίαν καὶ μόνην ἀγνήν,
Μαρίαν διαγιγνώσκομεν·
καὶ γὰρ αὐτὴ τὸν Θεόν, ἀχράντως ἐγέννησεν
ἀνθρώποις ἐρχόμενον, ἣν ἐπικαλοῦμαι
- 350 ἐξελεῖν με τῆς κολάσεως.

331. ἡνδραγαθήματα cod.

336. κατακρατούμενον fort. corrig.

Κοντάκιον. <Ήχος> β'. Πρός· Τὰ ἄνω ζητῶν.

- Θεόθεν λαβὼν τὴν χάριν τῆς δυνάμεως,
 δαιμόνων πλοκάς διέλυσας, αἰοίδιμε·
 καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν,
 355 καὶ οἱ πιστοὶ ἰδόντες συγχαίρουσι,
 καὶ οἱ ἄγγελοι ἀγάλλονται,
 καὶ πάντες ὡς ῥύστην ἀνυμνοῦσιν αἰί.

Ὁ Οἶκος.

- Τίς μὴ θαυμάσει τὰς ἀριστείας σου, σοφέ,
 360 τὴν σταύρωσιν, τοὺς ἥλους, τοὺς ἐμπαιγμούς,
 ἐν οἷς τὸν Χριστὸν ἠκολούθησας;
 τὴν ἐκδοράν, τοὺς λώρους,
 τὰς ἀρπάγας τῶν ἀθρεμβόλων,
 τὴν τοῦ φωτὸς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἔλλαμψιν,
 365 καὶ τὰλλα τῶν θαυμάτων,
 ἅπερ οὐδεὶς κατ' ἀξίαν,
 διὰ τὸ πλῆθος εἰπεῖν δυνήσεται,
 μεγαλομαρτύρων Θεόφανες;
 δι' ὧν ἀγγέλων καὶ μαρτύρων
 370 καὶ πάντων ἁγίων χορεία συγχαίρει σοι·
 f. 56v || δι' ὧν πᾶσα κτίσις συναγάλλεται,
 καὶ πάντες ὡς ῥύστην ἀνυμνοῦσιν αἰί.

Μηνὶ Ἰουνίῳ ἡ', μνήμη τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου ὁσιομεγαλο-
 μάρτυρος Θεοφάνους τοῦ νέου.

- 375 Κλῆσιν φέρων ἦν Θεοάνης τῷ Κυρίῳ,
 σταυρὸν φέρει νῦν ἀξίως σωτηρίῳ.

Ὁ γδοάτη διέπειραν Θεοφάνους σφοδρὰ χρώτα.

1. Ὁ ἐνδοξος οὗτος καὶ τῶν μαρτύρων διαπρύσιος τοῦ θεανθρώπου
 Χριστοῦ Θεοφάνης, ἤθλησε μὲν ἐπὶ τῶν ἐξ Ἄγαρ τυράννων, φέρων
 δὲ τὸ γένος ἐκ τῶν πελοποννησιακῶν Καλαβρύτων, κώμης Ζαπάντη
 τὴν προσηγορίαν ἀνειληφνῆας, ἐκ προγόνων δὲ εὐσεβῶν, Θεόδωρος
 5 αὐτῷ τοῦνομα πρότερον· πατὴρ μὲν Νικόλαος, μήτηρ δὲ Κύρω, ἐξ ὧν
 γεννηθεὶς, ἀνατραφεὶς καὶ τὴν εὐσέβειαν ἀριδηλότερον διδαχθεὶς, εἰς
 τὴν τῶν πόλεων ἀφίκετο βασιλεύουσιν, καὶ ῥάπτειν τινὸς ἐπισταμένου
 τετυχηκῶς, ἀκριβῶς ἐξ αὐτοῦ τὸ χειροουργεῖν ἐδιδάσκετο. Ἐπεὶ δὲ ὁ

- f. 57r τῶν ζιζανίων σπορεὺς ἑωρακῶς ἦν τὸ μειράκιον || θεαρέστως καὶ
 10 φιλοχρίστως πολιτευόμενον, τί δαὶ τεχνάζεται; Διεγείρει κατ' αὐτοῦ
 τὸν ῥάπτειν αὐτὸν διδάσκοντα, ὅσπερ καθεκάστην, συνεχῶς καὶ αὐ-
 θωρὸν ἐπηρεΐα τοῦ δαίμονος ἀνηλεῶς τύπτων αὐτὸν ἐτύγγανεν. Ἐν
 τούτοις οὖν οὗτος ὑφιστάμενος καὶ φέρειν τὸ παράπαν μὴ δυνά-
 15 μενος —φεῦ τῆς ζημίας— ὥς τοὺς ἔξω τῆς εὐσεβείας διατελοῦντας
 ἐφώρμησεν. Ἦγον γὰρ ἐκεῖνον τὸν χρόνον μεγάλην ὡς μάλιστα τὴν
 πανήγυριν, τὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως περιτομήν· καὶ κατὰ ταύτην
 γενόμενος —βαβαῖαξ τῆς ἀνοχῆς σου, Δέσποτα παντοκράτορ— τὴν
 ἐλεεινὴν ἐκείνην φωνὴν ἀπεφθέγγετο.

2. Χαράς οὖν δήπουθεν ἀνεμπιμπλάμενοι ἐπὶ ταύτῃ τῇ ὁμολογίᾳ
 οἱ τῶν μεγιστάνων προεξάρχοντες, ἀπεφώνησαν τὴν ταχίστην εἰσελθεῖν
 τοῦτον εἰς τὰ βασίλεια, καὶ οὐ μόνον τὰ τούτων ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἀρά-
 βων ἐκδιδάσκεισθαι γράμματα. Ἦν γὰρ ὥραϊον, ὥς ἔοικε, τὸ μειρά-
 5 κιον. Τούτων δὴ γενομένων, καὶ οὗτος ἐξαετίαν μείνας ὅλην ἐντός,
 f. 57v σχεδὸν ἅπαντα τὰ τῶν ἀράβων ἐδιδάχθη || κατὰ ἀκρίβειαν παρ' ὧν
 —βαβαῖ τῆς ὑπεραπειρου σου, Χριστέ, οἰκονομίας— ὥσπερ παρὰ τινων
 θεολογῶν τε μάλιστα καὶ διδάσκειν ἐπισταμένων, τρανότερόν τε καὶ
 10 ἐκφαντορικώτερον, τὰ περὶ εὐσεβείας τοῦ θεανθρώπου Λόγον μάλα
 καλῶς ἐκδιδάσκειται. Ἐν τούτοις οὖν γενομένου καὶ περιτρεπομένου,
 μηδὲν τὸ καθ' ἡσυχίαν ἐστάναι τούτῳ παρῆν. Ἀναπολῶν δ' αἰεὶ τί
 δέον, τί πρακτέον, πῇ ἀφικτέον, πῇ τραπτέον, πῶς ἐπιμελητέον, πῶς
 τὰ καθ' ἑαυτοῦ μάλα κακῶς τε καὶ ἀσεβῶς γεγονότα διορθωτέον,
 15 ἦντινα ἱατρείαν ἤπερ οἰκονομίαν ἔξειαν; Πρὸς τῶν τοιούτων δὴ συνε-
 χῶς εὖ μάλα κλυδωνιζόμενος, ἐν μιᾷ τῷ τοῦ ζωοποιοῦ Στανροῦ ση-
 μείῳ, ἐπ' ὀνόματι τῆς ὑπερουσίου Τριάδος, μετὰ καθαράς προσευχῆς
 καὶ διανοίας ἑαυτὸν περιφραζάμενος, «Κύριε, ταῖς πρεσβείαις τῆς τε-
 κούσης σε, βοηθός μοι παρείης» ἐπειπὼν, οἷς τρόποις οἶδε Θεοῦ ἐφο-
 δηγησαμένον, τῶν βασιλείων ἐξῆλθεν.

3. Ἐξελθὼν δέ, κατὰ διαφόρους τόπους καὶ χώρας περιουστῶν
 ἦν, αἰτῶν, ἐτάζων, ἐρευνῶν, ἀναλογιζόμενος, ποῖ δ' ἂν τύχοι τινὸς
 f. 58r || οἷον τε διατελοῦντος, παρ' οὗπερ τὰ κατ' αὐτὸν θεαρέστως οἰκονομή-
 θήσεται. Κὰν τούτοις διατελοῦντος, ὁ τὰ πάντα Θεὸς ἐφορῶν οὐ πα-
 5 ρεῖδε τὴν ἐκείνου σωτηρίαν καὶ δέησιν. Οὐκ ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ,
 ἀλλὰ κατὰ τὸν εἰπόντα «ὁ ζητῶν εὕρησει καὶ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ
 τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται», τετυχηκῶς ἐγγεγόνει θείων τε καὶ θαυμα-

B, 2,18: ἐπιπὼν cod.

3,6-7: Ματθ. ζ' 7-8. Λουκ. ια' 10, ια' 24.

- σίῳ ἀνδρῶν. Τούτων δ' ἦν ὁ τὰ πρωτεῖα φέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων τῷ
 ὄντι ἀκρό(της) κύριος Γαβριήλ, ὁ τῆς ἀγνωστῆς μητροπόλεως Φιλα-
 10 δελφείας προϊστάμενος, ὃν διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ ἀρετὴν καὶ σοφίαν,
 τῶν καθ' ἡμᾶς καὶ τῶν θύραθεν, ἡ τῶν ἐνετῶν ἀριστοκρατία, ὡς τοῦ
 (ἐλ)ληνικοῦ γένους κυβερνήτην ἄριστον διὰ τιμῆς ἄγουσα, ἡγούμενον
 τούτου καὶ οἰκονόμον ἀπεκατέστησε μάλιστα. Οὗτος δέ, διδάξας, νου-
 15 θετήσας, στηρίξας, ἀποκείρας, Θεοφάνην ἐπονομάσας, ἀναπείσας, ἀπε-
 κύρωσεν· «ἂν γὰρ μὴ περ καθ' ὃν χώρον τὸ ἐξομόσασθαι προείλου τῆς
 εὐσεβείας, αὐτὴν μὲν καθάραν, τελείαν, ἀγνήν ὁμολογήσης, κάκεινο
 δὲ βδελυρὸν καὶ πάσης θεογνωσίας καὶ καθαρᾶς λατρείας ἐπέκεινα
 στηλιτεύσης, οὐκ ἂν πάντῃ τεύξῃ τοῦ ποθομένου, ὥ τῶν ἀδελφῶν
 Θεόφανες». Τούτων δ' ἀκηκοὺς καὶ θεϊκῇ δυνάμει περιζωσάμενος,
 20 κραδίηθεν ὅλη ψυχῇ κεκαθαρμένος καὶ διανοίᾳ, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πα-
 τρίδα Ἐνετίηθεν τὴν ὁδοιπορίαν ἐποιήσατο, τυχεῖν τοῦ ποθομένου
 οἰόμενος.
- f. 58v 4. Ἰδόντες γὰρ αὐτὸν οἱ ἐκεῖ μονήρῃ βίον μετερχόμενον, || διελο-
 γίζοντο καθ' ἑαυτούς· «οὐχ οὗτος ἐστίν, ὃς τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν περι-
 τομὴν ἐξωμόσατο; τί δαὶ τὸ γενόμενον ἐπὶ τούτῳ»; Διατρίψας οὖν μετ'
 5 αὐτῶν οὐκ ὀλίγον χρόνον, ἐπεὶ δ' ἦν ἑωρακὼς μηδὲν αὐτῷ ἐνοχλοῦντας,
 εἰς δεῦτερον ἀπεῖδε τὸν πλοῦν, παραγενέσθαι Ἀθήναζε καὶ τὰ περὶ αὐ-
 τὸν παρησιάσασθαι. Παραγενόμενος οὖν ἐκεῖσε καὶ τριττὸν ὄλον νυχθή-
 μερον ἐν προσευχαῖς τε καὶ δάκρυσι προσκαρτερῶν, ἔκτενῶς τὸν Θεὸν
 ἐξιλεούμενος καὶ ἑαυτὸν τῇ χάριτι τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐπαλει-
 10 ψάμενος, «ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύ-
 ματος, τῆς ἀδιαιρέτου καὶ ἀσυγχύτου καὶ ὁμοουσίου Τριάδος» εἰπὼν,
 ἐπὶ τὸ δικαστήριον ἐπαφίκετο. Καὶ στὰς τοῦ δικαστοῦ καὶ τῶν περὶ
 αὐτὸν ἐνώπιον, εἶρηκε· «πάρεξον ἡμοί, ὥ τῶν δικαστῶν, δικαιωμά-
 των τὸ ἡμέτερον. Ἡδίκημαι γὰρ σφόδρα». Ὁ δὲ δικαστής· «λέγε, τί
 15 τὸ σεαυτοῦ δικαίωμα καὶ τίς ὁ τὴν ἀδικίαν ποιησάμενος;» Καὶ ὁ ἅγιος·
 «ἡ ἡμετέρα πίστις καὶ ἡ εὐσέβεια, ἦν περ τὸ πρότερον —φεῦ— μὴ
 εἰδὼς ὅλως ἐγκαταλέλοιπα». Ὁ δὲ δικαστής· «λέγε μοι, ὦ οὗτος,
 f. 59r σαφέστερον». Καὶ ὁ μάρτυς· «ἐγώ, τὸ πρότερον, ὦ δικαστά, || μη-
 δόλως τότε εὐσεβείας ἐγνωκώς, ἀλλὰ τῆς κοσμιότητος καὶ πολυτελοῦς
 20 λάμπρότητος διάπτρος ἐραστής γενόμενος, φεῦ, τὸν Χριστὸν ἐξωμο-
 σάμην· νῦν δ' ἐπέπερ εἰς ἑμαυτὸν ἐλθὼν, βούλομαι, τῇ σεαυτοῦ ἐξουσίᾳ

3,8-13: Τούτων δ' ἦν... Οὗτος δὲ in margine.

3,13-15: οἵτινες διδάξαντες, νουθετήσαντες, στηρίξαντες, ἀποκεί-
 ραντες, ἐπονομάσαντες, ἀναπείσαντες cod. ante correctionem.

- καὶ ἀπολυτικῶς γράμματι, χριστιανικῶς διαιτᾶσθαι καὶ ζῆν ἐνσεβῶς». Ὁ δέ· «πορεύου ζῶν φίλον οἶάπερ». Ὁ δ' ἄγιος· «ἀλλὰ παρεκτέον μοι γράμμα ὑμέτερον, ὅπως διὰ τούτου μηδεῖς μοι ἐνοχλήσῃ πειρώμενος». Ὁς δ' ἀπέπεμψεν, εἰρηκῶς· «οὐχ οἶδ' ἐν τούτῳ γενέσθαι».
- 25 Λυπηθεὶς γοῦν βαρέως ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τοῦ ποθουμένου, τοῦ δικαστηρίου ἐξῆλθε μάλα φροντίζων καὶ διαλογιζόμενος, πῶς ἂν τοῦτον τελεσιουργήσειεν.

5. Τούτων δὴθ' οὕτως ἐχόντων, νεύματι θειοτέρῳ, πρὸς Μουντονίτζαν τῆς ὁδοιπορίας ἐφήφατο· ἀκηκοὺς δ' ἦν ὅτι κατ' αὐτήν, οἱ τῶν ἐξ Ἀγαρ χαλεπῶς κατὰ τῶν ἐν εὐσεβείᾳ φερόμενοι, τοῦ ἐφετοῦ οἰόμενος ἐπιτεύξασθαι. Ἐπεὶ δὲ κάκεῖ τὰ κατ' αὐτὸν δμόσε παρρησιασάμενος ἐν τῷ δικαστηρίῳ, πολλῶν καὶ τοῦ δικαστοῦ παρόντων ἐνώ-
- f. 59v πιον, ἀπεπέμφθη, σφοδρότερον ἤσχαλ(λ)εν, ὑποτοπάζων || μὴ τοι γέ πως οὐ κατὰ θεῖον σκοπὸν τοῦτον μετερχόμενον. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺν γοῦν ἀσκαρδαμνκτὶ ἀναπολήσας, καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας θαμινὰ προσευχόμενος, ἀκουστὸν αὐτῷ γέγονεν, ὅτι κατὰ τὴν Λάρισσαν,
- 10 τῶν δικαστῶν τις μάλ' ἀργαλέον κατὰ τῶν τῆς εὐσεβείας φερόμενος, ἐκεῖσε σπονδαιότερον ὥχετο, τοῦ νημερτοῦς ἐπιτυχεῖν ἐφιέμενος μάλιστα. Κάκεῖ δὲ γεγονὼς καὶ τὰ περὶ αὐτόν, οἶάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις τὸ πρότερον, ὁμοίως ἀπεσοβήθη πρὸς τοῦ δικάζοντος.

6. Ἀπελθόντος οὖν τῆς πόλεως ὥσει μίλιον ἓν, οἱ περὶ τὸν δικαστὴν ἀθρόως ἐπιβλεψάμενοι καὶ μυκτηρισμὸν ἐπενεγκόντες ἀπεφάναντο· «τίνος χάριν, ὦ τῶν κριτῶν, καὶ οὕτωσι χωρὶς τοῦ παρασχεῖν δίκην, μάτην ἐξ ἡμῶν ἀπηλάθῃ; δέον γάρ». Ὁ δὲ μεταπεμφόμενος
- 5 ἐκέλευσε μαστιχθῆναι τὸν ἄγιον πληγῶν ἐξακοσίας. Ὁ δὲ τὴν ἀρχὴν τῶν ἀγώνων ἐπ' αὐτὸν ἀφικνουμένην ἑωρακῶς, ἦσθη μαστιζόμενος — πῶς δοκεῖς; — ἢ φέρων ἐπ' αὐτόν τὸ τῶν βασιλέων διάδημα καὶ τὸν
- f. 60r στέφανον. Καὶ πρὸς Θεὸν σταθροτέρου δμμα καὶ νοῦν || ἔχων, ἔλεγε· «Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου, μηδένα φοβηθήσομαι. Πρὸς
- 10 τίνα δειλιάσω; Ὁ Θεὸς εὐχαριστῶ σοι, καὶ γὰρ ἠξίωσάς με τοῦ λίαν μοι ποθουμένου τυχεῖν. Ἀλλὰ τελεσιουργήσεαι ἂν, Δέσποτα παντοκράτορ, ὁ μόνος παρέχων τοῖς μὴ δυναμένοις πλουσίως ἰσχύν τε καὶ

5,2: δ' ἦν cod. in margine.

5,8: καὶ ante ἐξ ὅλης supra versum.

6,4: ἀπηλάσθη ante correctionem.

6,7: ἦ cod.

6,11-12: παντοκράτωρ cod.

δύναμιν. Σοὶ γάρ ἐστι τὸ ἐλεεῖν καὶ σφύζειν μόνῳ Θεῷ τῷ τρισυνο-
 στάτῳ, τῷ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι πάντα παραγαγόντι». Πληττο-
 15 μένου δὲ λίαν ἀνηλεῶς, καὶ μεγάλας τῷ θεανθρώπῳ Λόγῳ καὶ πλου-
 σίας τῶν δωρεῶν τε καὶ τῶν εὐεργεσιῶν ἐπὶ τούτοις ὁμολογουμένου,
 τῶν ὀνύχων ὁ μέγας τοῦ ποδὸς πρὸς τῶν σφοδροτέρων πληγῶν διη-
 ρέθη· ὅνπερ ὁ ἅγιος λαβὼν ὡς τὸν δικάσαντα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐνώ-
 20 πιον ἀπέρριψεν, ὡς δῆθεν ἐπιδεικνύμενος μηδὲ παρ' ὀφρῶν τὰς τούτων
 μάλιστα ἐλογίσατο. Καὶ γὰρ ζῆ ὡς ἐν ἀλλοτρίοις σώμασιν αἰσθάνε-
 σθαι ταύτας, ἔλεγεν.

7. Ἐκεῖθεν δὲ σῶος εἰς τὸ Ἀγιώνυμον ἀφικόμενος καὶ πολλοῖς
 τῶν θαναμασίῳ ὀλοσχερῶς τῆς ἀρετῆς ἀντεχομένοις ἐντυχόν, ἐξ ὧν
 εὐχρηστά τε καὶ κάλλιστ' ἀρυσάμενος, πρὸς τὸ Βυζάντιον τὴν ἄφιξιν
 f. 60v ἐποιήσατο. || Διατρίψας δὴ κατ' αὐτὸ μῆγας τρεῖς καὶ μετὰ τῶν
 5 αὐτὸν εἰδόντων ἐξωτερικῶς πολλάκις εἰς ὁμιλίαν ἔλθων —ἐξεπίτηδες
 γὰρ τοῦτ' ἐπεποιήκει— παρ' οὐδενὸς ἔδοξεν ἐν γνώσει γενόμενος.
 Ὁ δὲ τῶν πνευματικῶν Εὐθύμιος διέκοπτεν αὐτὸν πρότερον, λέγων:
 «τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἀδελφέ, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής». Πρὸς δὲ
 οὗτος: «εἰ θελητέον, ὦ δέσποτα, δοκιμασίαν γενέσθαι, καίωμεν, τέ-
 10 μνωμεν ἐκ τῶν ἐμῶν δακτύλων· οὕτως ἂν γνωσόμεθα εἴπερ γενναίως
 τῶν μαρτυρικῶν ἀγώνων ἀνθέξομαι καὶ ἀνέξομαι». Ἐπεὶ δὲ τοῦτον
 ὁλως ἀμετάτρεπτον ἐγνωκώς, ἐξαγορεύσας καὶ προσεπιδιορθώσας ἀκρι-
 βῶς, μεθ' ὅσης τῆς προσευχῆς, τῆς μεταλήψεως τῶν θείων καὶ φρικτῶν
 μυστηρίων τῆς μετουσίας μετεσχηκέναι πεποίηκεν. Μέτοχος δὲ τού-
 15 των γενόμενος, Παρασκευὴ δ' ἦν τῶν ἡμερῶν, ὅλην τὴν μετ' αὐτὴν
 νύκτα, κατὰ νεῶν ὀρθοστάδην προσευχόμενος καὶ δάκρυσι διόλου τεγ-
 γόμενος, ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν τούτου τροπαίων τὸ θεῖον ἦν δυσωπῶν.

8. Ἐωθεν δὲ τοῦ Σαββάτου, τῇ τοῦ ζωοποιοῦ Σταυροῦ πανοπλίᾳ
 f. 61r || καθοπλισάμενος, καὶ («ἐπ' ὀνόματι τῆς τρισσοφαοῦς καὶ παναιτίου
 καὶ ζωαρχικῆς παναγίας Τριάδος») εἰπὼν, ὡς τὸ τῶν βασιλέων δικα-
 στήριον τὴν ὁδὸν ἐποιήσατο, ἐν ᾧπερ οἱ τῶν ἐπάρχων, ὑπαρχοί τε
 5 καὶ ἱππαρχοί, τῶν δικαστῶν μέγιστοι καὶ τῶν γραφέων καὶ γραμμα-
 τέων, καὶ τὸ τῶν μεγιστάνων σμῆνος ἀπάντων. Πρὸ τῆς αὐλῆς δὲ τοῦ
 μεγίστου καὶ φοβεροῦ τούτων κριτηρίου τοῦ προεξάρχοντος τῶν ἐπ-

6,20: ζῆ in margine.

7,8: Ματθ. κς' 41. Μάρκ. ιδ' 38.

7,10: ἐκ τῶν ἐμῶν in margine· ἐξ ἡμετέρων ante correctionem.

7,14: Μέτοχος δὲ in margine· μετεσχηκῶς δὲ ante correctionem.

8,4: ἐν ᾧπερ in margine· καθ' οὗπερ ante correctionem.

- 10 ἀρχων τυχόν, λαμπρῶ τῇ φωνῇ καὶ σταθρῶ χρησάμενος, πάνν κοσμίως
 τε καὶ καθηκόντως, τὸν βασιλέα πρῶτον ἐπαίνους καὶ εὐχαῖς ὡς προσ-
 ῆκον κατέστεψε, δεύτερον δὲ καὶ τὸν παρόντα καὶ τὰ πρωτεῖα φέρον-
 15 τα ἔπαρχον μεθ' ὃ, «δέησίν σοι προσφερόμενος, ὃ τῶν δικαστῶν καὶ
 ἐπάρχων θανμάσιε, καὶ γὰρ σφόδρα εἶπερ τις ἄλλων ἀνθρώπων ἡδί-
 κημαι· πάρεξον ἄμοι, ὃ πᾶσι παρέχων τὸ δίκαιον» εἶρηκεν. Εἰσελθὼν
 20 δὲ καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ὁ ἔπαρχος, «κομίσатέ μοι τὸν βοή-
 σαντα ἐκεῖνον μελανοβάμονα», φοβερῶς διεκέλευσεν. Εἰσελθὼν δ'
 f. 61v εὐφημήσας, ὥσπερ τὸ πρότερον, || παρὰ τῶν ἐπάρχων ἐρωτηθεὶς τοῦ
 πρωτεύοντος, «τίς ὁ τὴν ἀδικίαν ποιήσας, πῶς, ποῦ, πότε, διατί καὶ
 25 τί τὸ ἀδίκημα; κατ' ἀκριβείαν τὸ παράπαν μηδὲν δεδιὼς λέξον μοι»),
 ἐπαναλαβὼν δὲ τὸν λόγον καὶ τῇ χάριτι τοῦ παναγίου Πνεύματος ἑαν-
 τὸν συστησάμενος, τὴν ἀπόκρισιν ὄντως μακαρίαν καὶ λαμπροτάτην
 ὑπὲρ τὸν ἥλιον, κἀκείνῳ καὶ τῶν παρόντων τοῖς πᾶσιν, οὐκ ἀγεννῶς
 ἀλλ' ὡς ἀδαμάντινος καὶ ἀτεράμων ψυχῇ τε καὶ σώματι τότ' ἐπαφήσι:
 30 «Πίστις τε καὶ εὐσέβεια, ὃ δικασταί, τὸ ζητούμενον, ἦν περ καλῶς
 25 ἔχων τὸ πρότερον, μετὰ ταῦτα πρὸς ἡμᾶς ἐωρακῶς ὡς λαμπρότατα
 κατὰ τὸ φαινόμενον ἄγοντας, καθ' ὑμᾶς γεγονῶς, φεῦ, τὸν Χριστὸν
 ἐξομοσάμενος ἀπώλεσα. Μεθ' ὃ καὶ δι' ὃ παρ' ὑμῶν ἐντίμως τότε καὶ
 30 μεθ' ὅσης εὐνοίας ἐν τοῖς βασιλείοις ἐνθέμενος, οὐ μόνον τὰ τῶν ὑμε-
 τέρων ἀλλὰ καὶ τῶν ἀράβων ἐξεπαιδεύθην, κατὰ τε ῥητὸν καὶ διάνοιαν,
 30 ἀκριβῶς γράμματα, δι' ὧν ἔγνω μόνην βεβαίαν κἀληθῇ χριστιανῶν
 τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὸν Χριστὸν υἱὸν Θεοῦ καὶ Θεόν, τὸν τὰ πάντα
 f. 62r || δημιουργήσαντα, καὶ θεάνθρωπον τελείως μάλιστα καὶ κυρίως ὑπάρ-
 χοντα». Τούτων δ' ἀκουστῆς ὁ τῶν ἐπάρχων γεγονῶς, ἐπὶ πολὺ στάς
 35 ὡς ἐνεός, ἀμφοτέραις χερσὶ τῷ γούνῳ τε τύψας, ἀνεβόησεν: «ᾠ τῶν
 35 κυνῶν μελάντερε, πρῶτον ἐν τῷ Σαββάτῳ μέλαν ὡς μάλιστα κεκόμι-
 κας τὸ κρινόμενον· —ἦν γὰρ αὐτοῖς μεγάλως ἀπαίσιον, κατὰ Σάββα-
 τον πρῶτως μὴ τῶν ἀρεστῶν τὸ προβαλλόμενον ἐπὶ κρίσεως. Ἄλλ'
 40 αἴρετε τὴν ταχίστην κῆνα τὸν κάκιστον, κὰν τῷ δεσμοτηρίῳ καθεύ-
 ξαντες τηρεῖτε κατὰ ἀσφάλειαν, ἕως ἂν περὶ τῆς τούτου κολάσεως εὐ-
 40 μύχανα ποιήσωμαι τὴν τῶν σκέψεων». Ἐξερχόμενον δέ τις τῶν ἀξιω-
 ματικῶν λὰξ δούς τὴν τούτου ρῖνα διέλυσεν· ὅνπερ ἕτερος τῶν ἐντὸς
 παρισταμένων ἰδὼν τύπαντα, μεγάλῳ θραπίσματι τοῦτον ἀντέπληξεν,

8,15: μελανοβάμονα: fortasse μελανείμονα corrig.

8,29: διάννοιαν cod.

8,34: ὡς ἐνεὼς cod.

ὥστε καταπεσεῖν, εἰπὼν: «ἵνα τί τύπτεις αὐτός, τοῦ δικάζοντος μη-
δόλως διακελεύσαντος;».

9. Ἐν τούτοις εἶχε μὲν τοῦτον τὸ δεσμωτήριον· τὴν δὲ δέιλιν, ἥτις
f. 62v τὴν προσηγορίαν ἰδιωτικῶς δειλινὸν εἶληχεν, || τοῦ ἐπάρχου προστά-
ξαντος ἐπὶ τὸ τῆς οἰκίας αὐτοῦ κριτήριον ὁ ἅγιος παραγίνεται δέσμιος,
πρὸς ὃν ὁ τῶν ἐπάρχων εἴρηκεν· «ὦ οὗτος, λέξον μοι τί πέπον-
5 θας; Μὼν παρὰ μέθης ἢ μανίας, εἵπερ ἀπονοίας εἶτ' ἄλλου τινὸς
τῶν χαλεπῶν νοσημάτων, ἐπιληπτικός καὶ φρενητικός γενόμενος,
ταῦτ' ἐξηρεῦξω μηδὲν λογισάμενος;» Καὶ ὁ ἅγιος: «Οὔ μενον· ἀλλ'
ἐγὼ κακῶς μὲν ἐς τὰ μάλιστα ποιήσας τὸ πρότερον, τὸν Χριστὸν ἐξω-
μοσάμην, μεθ' ὧν ἄλλοκότως ἐξαετίαν τῷ ἀνθρωπολατρεῦν χρη-
10 σάμενος, οἷάπερ οὐκ ἔδει· νῦν δ' ἐμavτὸν καὶ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν
ἀσέβειαν ἐγνωκώς, τὴν μὲν ἀποτρέπομαι, τῆς δὲ στερεῶς καὶ βεβαίως
ἀντέχομαι, τὴν τοῦ θεανθρώπου Χριστοῦ φημι πίστιν· ἥσπερ οὐ θλίψις,
οὐ κίνδυνος, οὐ ποινὰ τῶν διαφόρων κολάσεων χωρίσαι ποτὲ πολυ-
15 τρόπως ἰσχύσειαν· ἦν περ εὐσέβειαν εἶθε καὐτόν σε οἷόν τε γένοιτο
ἀνθέξασθαι, παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν φωτιζόμενόν τε καὶ στηρι-
ζόμενον». Ἐν τούτοις οὐδ' οὐ μετρίως ἀλλὰ βαρέως φέρων ὁ τῶν ἐπ-
άρχων προσέταξεν ἐπτακοσίας μαστίγων μαστιχθῆναι τὸν ἅγιον καὶ
f. 63r θις ἐν τῇ φρουρᾷ προσριφθῆναι, || κακεῖ χαλεπῶς δεσμευθῆναι, παρὰ
τῶν παρόντων αἰκιζόμενον.

10. Ἐφ' οἷς ἡ εἰρκὴ μὲν εἶχε τὸν μάρτυρα τειρόμενον, μαστιζό-
μενον, φοινισσόμενον, παρὰ τῶν ἀπεχθῶς ἄλλοτρίων καθ' ἡμῶν δια-
κειμένων ποικίλως καὶ πολυειδῶς τιμωρούμενον· μεθ' ὧν μεγάλας τὰς
5 διαλέξεις ποιῶν καὶ τὰς περὶ τοῦ Θεοῦ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος
ἀκριβῶς παρηρσιασάμενος, τούτων θαῦμα παρ' αὐτοῦ αἰτησάντων, ἐπὶ
τῆς προσευχῆς ὥσει ὥρας τρεῖς, οἷάπερ στύλος ἀκράδαντος ἔστη,
«Πάτερ, λέγων, Κύριε, τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ποιητά, ἀναρχε, αἰδие,
ἀκατάληπτε, ὁ πέμψας τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν καὶ Θεὸν εἰς τὸν κόσμον,
10 διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν, τὸν συνανάρχως σοι τῷ Θεῷ καὶ
Πατρί, ἐκ σοῦ πρὸ τῶν αἰώνων γεννώμενον, αἰδίως, ἀρρεύστως καὶ
ἀπαθῶς, ὥς ἐξ ἡλίου ἡλιον, ἐκ τοῦ φωτὸς φῶς, ἐκ πηγῆς τῆς ἀενάου
νᾶμα ἀένναον, εἰς τὸ φωτίσαι καὶ ἁγιάσαι καὶ ἐλευθερῶσαι, διὰ τὴν
προπατορικὴν ἁμαρτίαν, τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν,

9,18: προσριφθῆναι post correctionem.

10,8: μονογενῆ σου post correct.

10,10: ἀρρεύστως post correct.

10,13: ἡμετέραν post correct.

- γένος τοῦ Ἀδάμ, παρὰ σοῦ τοῦ δεσπότου καὶ δημιουργοῦ τῶν ὅλων
 15 γενόμενον, τούτου καὶ τοῦ παναγίου σου Πνεύματος συμπαραομαρτούν-
 f. 63v των σοι καὶ συνευδοκούντων, ἐπακούσεως ἂν καὶ μοῦ || τοῦ ἁμαρτωλοῦ,
 δέσποτα τῶν ἀπάντων, εἰ καὶ τῶν ἀναξίων διατελῶ μηδὲν παρρησία
 χρώμενος, ἀλλ' οὖν τῶν παρόντων καὶ δεομένων τῆς σωτηρίας ἕνεκα,
 20 θαῦμα ἂν τούτοις γενέσθαι δέομαι, πρεσβείας τῆς τεκούσης σε Θεο-
 τόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. Ὅτι σὺ εἰ ἡ πηγὴ τῶν θαυμάτων καὶ ἡ
 ζωὴ τῶν ἀπάντων, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ
 Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
 νων, ἀμήν».

11. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ «ἀμήν» συμπληρωθῆναι φωνήν, αἴφνης σει-
 σμός ἐγένετο μέγας, ὥστε τὰ θεμέλια τῆς εἰρκτικῆς σαλευθῆναι καὶ πτώ-
 σιν μεγάλην ἀπειλῆσαι· μετὰ δὲ τὸν σεισμόν, φῶς τοῦ ἡλίου φαινώ-
 5 τερον· —σκότος γὰρ ἦν νυκτὸς τὸ μεσαίτατον, καὶ γὰρ ὁ τόπος ἐν ᾧ
 ὁ τῆς φρουρᾶς κατώτατος, ὅπου τὸ σκότος ἀδιάλειπτον.— Μεθ' ἃ
 τὰ δεσμὰ διαλελυμένα, καὶ ὁ ἅγιος ἐν προσευχῇ ἄνω τὰς χεῖρας φέρων,
 καὶ τὸ πρόσωπον ἔχων φαινὸν ὡς ἀγγέλων τοῖς πᾶσιν ἀριδύλως ἐφαί-
 νετο· καὶ γὰρ ὁ Κύριος παρὼν ἐνίσχυσεν αὐτὸν καὶ διέλυσεν. Τὸ δὲ μετὰ
 f. 64r ἀπάντων καὶ τῇ πρότερον || ἐπηρεία χρησαμένους κατὰ τοῦ μάρτυρος
 ἐπιλαβέσθαι ἰδεῖν φοβερώς. Ἐφ' οἷς οἱ μὲν προσέτρεχον, οἱ δὲ προσέ-
 πιπτον, οἱ δὲ προσεκύνον ποσὶ τοῖς τοῦ μάρτυρος, μεθ' ὅσης τῆς πί-
 στεως συλλήβδην ἐγκυλινδούμενοι, παρακαλοῦντες, δεόμενοι, καθι-
 κετεύοντες, ἐκδυσωποῦντες ἐλεηθῆναι πρὸς τούτου, δι' ὧν κακῶς καὶ
 15 ἀφρόνως ἡμαρτηκέναι πρὸς τοῦτον ἐφώρμησαν.

12. Τούτων δὲ γεγονότων, ἦν τὸ δεσμωτήριον ἐωρακέναι καθάπερ τι
 ἱλαστήριον· καὶ ὅπου δεσμὰ καὶ τιμωρίαι προτοῦ, μετὰ ταῦτ' ἦνθει λόγος
 τῶν εὐαγγελικῶν ὡς πολὺς καὶ διδαχὴ ἀδιάλειπτος. Οὐκ ὀλίγων δὲ τῶν
 ἡμερῶν παρελθουσῶν, καὶ πολλῶν εἰς τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ μάρτυρος
 5 ἐν τῇ φρουρᾷ πιστευσάντων, ὡς τῶν μεγιστάνων τὰς ἀκοὰς ὁ λόγος
 ἀνέδραμεν, ἀνθ' ὧν τὸν ἅγιον ἐπὶ τὸ τοῦ βασιλέως μετεκαλέσαντο δι-
 καστήριον. Τότε δὲ πάντων τῶν ἐν τοῖς ἑαυτοῦ νόμοις μέγα διακειμέ-
 νων παρόντων, καὶ μάλιστα τοῦ πάντων μεγίστου νομοδότου καὶ νομο-
 κράτορος, τῆς ἐξετάσεως λέγειν ὁ ἔπαρχος ἤρξατο: «Τί ὅτι κατὰ τὴν
 10 φρουρὰν τὰ καθ' ἡμᾶς ἡναστάτωσας, τὰ δὲ καθ' ὑμᾶς ὡς στερεῶς τε

11,4: μεσ].σ.[αίτατον cod.

12,5: τὰς supra versum.

- f. 64v καὶ ἐδραίως διάρας συνέστησας δόγματα;» || Πρὸς δὲ ὁ ἅγιος: «Ἐγώ, τὸν τοῦ Χριστοῦ ὄρον καὶ λόγον αἰεὶ κατ' ἐμᾶντὸν θέμενος, καὶ μεγάλα περὶ τούτου τὸ δέος φερόμενος, τρανότερον τῇ ἀλήθειαν ἀνακηρύττω καὶ φθέγγομαι». Καὶ ὁ νομοκράτωρ: «Καὶ τί ὁ Χριστὸς ἀποφαίνεται;»
- 15 Καὶ ὁ ἅγιος: «Φησὶ γάρ· ὅστις με ἀρνήσεται ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, κἀγὼ ἀρνήσομαι αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς· καὶ ὅστις με ὁμολογήσει, κἀγὼ ὁμολογήσω αὐτόν». Καὶ ὁ ἑπαρχος: «Ἔασον ταῦτα καὶ κοινώνησον ἡμῖν τῆς θρησκείας, δι' οὗ ποιησόμεν σε ὡς ἓνα τῶν μεγιστάνων, τρισευδαίμονα καὶ τρισόλβιον. Ἄν δὲ
- 20 παρήκοος φανείης, τὰ κάκιστα τε πείσῃ καὶ χαλεπώτατα». Καὶ ὁ ἅγιος: «Οὐκ ἄν με πείσῃς, ἀλλὰ θῦμα καθαρὸν θέλω καὶ σπεύδω ταχέως γενέσθαι τῷ Κυρίῳ μου. Τοιγαροῦν μὴ μέλλε τὰς κολάσεις κατ' ἐμᾶντοῦ λογιζόμενος, ἀλλὰ σπουδαστέον ὡς οἶόν τε· οὐ γὰρ ἔτερόν μοι τούτου χαριέστερον, ὡς ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρῆσαι καὶ ἀγωνίσασθαι,
- 25 καὶ τὴν τούτου μόνον ὁρθὴν πίστιν ὡς ὑμᾶς ἀποδείξει μόνην ἁγίαν τε εἶναι καὶ καθαρὰν εὐσέβειαν». Τούτων δ' ἀκουσται τῶν ῥημάτων τοῦ μάρτυρος οἱ νομικοὶ γενόμενοι, δεινῶς καὶ σκολιῶς διαλέγεσθαι πρὸς αὐτόν τὴν ἀρχὴν ἔθεντο, διαλέξεις τε καὶ προ|| βλήματα καθάπερ ἀράχνης ὑφάσματα καὶ κόνιος δίκην ὁ ἅγιος τῇ τοῦ Χριστοῦ δυνάμει
- 30 διελικμῆσατο, κὰν τοῖς τῶν ἀράβων μηδόλως εἰδότας κατὰ διάνοιαν, ἐφ' οἷς μέγα ἐφρόνον, ἀποδειξάμενος, περὶ τε τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀσεβείας ἀντεχομένων, μελλούσης τε κρίσεως καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως, κὰκ τῶν ἀραβικῶν σφῶν αὐτῶν βίβλων, φαιδρότερον τὴν ἐς ἀπειρον ἀποδεικτικῶς ἄγνοιαν στηλιτευσάμενος.
13. Τούτων δῆπουθεν τότε ἐπιγενομένων καὶ μηθὲν ἰσχυράντων ἀντειπεῖν πρὸς τὸν ἅγιον, πῦρ ὅλον θειότερον πνέοντα, τῇ τοῦ παναγίου Πνεύματος δυνάμει καὶ χάριτι περινευρούμενον, ψῆφος παρὰ πάντων κοινῇ καὶ καθ' ἕκαστα κατὰ τοῦ μάρτυρος ἐπεφέρετο. Τὸ δὲ ψηφισθὲν
- 5 τοιαῦτα περιέχευ ἐδοξεν: «Ἐπειδήπερ τῶν τὸν μονήρην βίον προελομένων καὶ τὴν ἀλήθειαν ἀγνοούντων χριστιανῶν καὶ ὁ Θεοφάνης εἰς ὧν, πρῶτον καθ' ἡμᾶς γενόμενος, μετὰ ταῦτα δ' ἀπολακτίσας τὰ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας φανερώς δόγματα, πολλάκις καὶ πολυτρόπως ἐξ ἡμῶν δι-
- f. 65v δαχθεῖς, καθῆθις ἄψασθαι τὴν ἡμετέραν εὐσέβειαν, τὸ παράπαν || εὐρέθη
- 10 μηδόλως τὴν γνώμην μετατρεπόμενος, ἀλλὰ στερεῶς καὶ γενναίως τῆς σφῶν αὐτῶν σφαλερᾶς θρησκείας ἀντεχόμενος, τῷ μὴ μνηκτριζέσθαι

12,15: Ματθ. ι' 32-33.

12,26: εἶναι καὶ καθαρὰν in margine.

12,34: στηλιτευσάμενος cod.

τὰ ἡμέτερα ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῇ δίκῃ πικρότατον ἀπολαύειν τὸν θάνατον, καὶ πρὸ τοῦ θανεῖν καθ' ἡμιόνου δεινῶς ἀνασκοποῦν, διὰ πάσης τῆς πόλεως δημοσιευόμενον». Τούτων δ' ἀποφανθέντων, παρῇν
 15 ὁ ἡμίονος, καὶ ὁ τῶν μαρτύρων λώρους δύο ἐκδέρεται, ἕνα μὲν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν εἰς τοῦπίσω ριπτόμενον, ἕτερον δ' ἐκ τῶν ὀπισθεν εἰς τὸ πρὸςω φερόμενον. Μετὰ δὲ τοῦτο ἀπὸ τοῦ ἡμιόνου χαλεπῶς ἀνασκολο-
 20 πίζεται, τὰς χεῖρας ἥλοις καθηλούμενος, καὶ διὰ τῶν ἀγνιῶν τῆς πόλεως καὶ ῥυμῶν ἀπάσης θριαμβυόμενος, εἶτα καὶ πρὸς τὸν τῆς καταδίκης τόπον ἀφικόμενος, ἐφ' ἀρπάγαις τῶν ἀθρεμβόλων — ἅπερ βαρβαρικῶς τζιγγῆλια προσαγορεύεται — γυμνωθεὶς ἐπιρρίπτεται, διαμπερὲς τι-
 τρωσκόμενος, ἐφ' οἷς εἶσθαι — πῶς δοκεῖς; — τούτοις διεμπεριόμενος καὶ βασιλέα καθάπερ ἑαυτὸν λογιζόμενος. Ἐπὶ τούτοις οὖν ἐπιβεβη-
 κότης, ἡ τῶν ἐναντίων πληθὺς, οἱ μὲν κατ' αὐτοὺς λόγους προσέφερον,
 f. 66r οὕςπερ οὐκ ἀγεννῶς, τὸ παράπαν ἀμνήτους || τῆς τῶν Γραφῶν δια-
 νοίας ὑπέδειξεν· οἱ δὲ ξύλοις — πολλῶν ἐκεῖ τότε καθευρεθέντων —
 νεῶς τιнос ἀποφορτισθεῖσιν, οἱ δὲ λίθοις μοχθηρῶς κἀνηλεῶς ἔβαλον.

14. Ἐπὶ τούτοις οὖν ὁ ἅγιος οὐδὲν τῆς διανοίας ἐνθέμενος, ἀλλὰ σταθαρῶς κεκαθαρμένος νοῦν καὶ καρδίαν ἔλεγεν· «Ὁ Θεός, εὐχαρι-
 στῶ σοι, Πάτερ ἀγένηντε, Υἱὲ γεννητέ, Πνεῦμα τὸ πανάγιον, τὸ ἐκ τοῦ
 5 Πατρὸς ἐκπορευόμενον καὶ ἐν Υἱῷ ἀναπαυόμενον, Τριάς ὑπερούσιε, τρισυπόστατε, ἀδιαίρετε, ἀνεξιχνίαστε, ὁμοούσιε, δημιουργὲ τῶν ἀπάν-
 των καὶ πανταίτιε, ὅτι ἡξίωσάς με τοῦ ποθομένου τυχεῖν. Ἄλλ' ἔτι ἐπακούσειας ἄν, δέσποτα τῶν ἀπάντων, πρεσβείαις τῆς τεκούσης σε, θαῦμα γενέσθαι τῶν παρόντων τῆς ἀσεβείας ἕνεκα καὶ τῆς εὐσεβείας ἐπιδοσεῶς τε καὶ σταθιρότητος, ἵνα παρὰ πάντων ἐφωμῇται τὸ πάν-
 10 τιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν». Ταύτης δὲ τῆς προσευχῆς πέρας ἀνειληφνείας, ὡς οὐρανόθεν τι πτηνὸν καταπτάν, ἐφ' ὕπερθεν τῆς τοῦ μάρτυρος κεφαλῆς, ἐπὶ ξύλου τῆς κατα-
 δίκης ἐφέζετο, διηνεκῶς ὡς αὐτὸν ἡδέως ἐφορῶμενον, τὴν μὲν χροιάν
 f. 66v λευκότερον, τὸ δὲ μέγεθος || ὥσει περιστεροῦς, χάριεν ἐς τὰ μάλιστα. Πρὸς ὅπερ ὁ ἅγιος ὄμμα τε καὶ τὴν κεφαλὴν ἀνατείνας, ὅλος χαρᾶς, ὅλος ἡδονῆς, ὅλος εὐφροσύνης ἀνάπλεως γέγονε, τὴν τῶν χαλεπῶν τίσιν πᾶσαν ἐκτιναξάμενος, ὡς μηδὲν παρ' ὀφρῶν ταύτης ἐνθέμενος. Τούτου δὲ τὸ εἶδος τί ἂν τυγχάνον, οὐδεὶς, πολλῶν ἐκεῖ τότε παρόντων,
 20 διεγνωκῶς γέγονεν, ὅπερ ἐκπληξιν, θάμβος καὶ δέος πρὸς τοὺς ἐφορῶν-
 τας ἀπαξάπαντας ἔφερε, τῷ ἁγίῳ συμπαρὸν καὶ οἶονεῖ ἐφέπον καὶ προσ-

διαλεγόμενον. Ἐπὶ τούτῳ δὴ τῷ παραδόξῳ θεάματι, πολλοὶ τῶν ἄλλο-
τριῶν, κινούμενοι τὰς κεφαλὰς, ἔλεγον: «ὄντως ἀληθὴς Θεὸς ἐστὶν ὁ
Χριστός, ὁ παρὰ τούτου κηρυττόμενός τε καὶ δοξαζόμενος»!

15. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ θαυμασίου πτηνοῦ ἐκείνου ἀπόπτῃσιν, τοῦ
μέχρι τριῶν ὥρῶν ἐφιστάντος —δείλη γὰρ ἦν,— ὁ ἅγιος εἶπε: «διψῶ».
Τίς δὲ τῶν παρόντων καθ' ἑαυτούς, «ἅγιος» προσαγορευόμενος, ἀπε-
κρίνατο πρὸς τὸν τοῦ μάρτυρος λόγον, εἰπών: «γενοῦ καθάπερ ἡμεῖς,
5 καὶ γὰρ σοὶ παρέξομαι ὕδατος». Καὶ ὁ ἅγιος: «ὦ νήπιε, τὴν ὑμετέραν διψῶ
σωτηρίαν, μήτοι γε τὴν τοῦ ὕδατος. Καὶ γὰρ ἔγωγ' ἔχω τὸν Χριστὸν καὶ
f. 67r Θεὸν μου, πλουσίως δροσίζοντά με καὶ || παρέχοντα ὕδωρ ἀένναον».
Κὰν τούτοις ἐμπεπαρμένον τοῦ μάρτυρος τῶν σιδηρῶν, καὶ τῶν φυ-
λάκων παρόντων, νύξ γὰρ ἦν, ἤχοι βροντῆς βιαίας καὶ ἀστραπῶν συνε-
10 χεῖς αἴφνης παρεγένοντο. Μετὰ δὲ ταῦτα φῶς οὐρανόθεν κατελθὼν
ᾧσθη περιέχον τὸν μάρτυρα τῆς ἡλιακῆς αἴγλης φαιδρότερον, ὅπερ οἱ
τῶν ἐθνῶν ἐωρακότες φρίκη καὶ δέει βαρέως συνείχοντο, καθ' ἑαυτούς
ὑποτοπάζοντες «τί ἂν εἴη τὸ γεγονός;». Τοῦτο δ' ὁμοίως δευτέραν καὶ
15 τρίτην τῶν νυκτῶν ἐπεφοίτησεν, οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐκπληξεν τοῖς μὴ
τοῖς τοῦ μάρτυρος λόγοις πειθόμενοις παρεχόμενον.

16. Τούτων δὴ τελεσθέντων, πολλοὶ πρὸς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν
προσέδραμον καὶ εὐσέβειαν, λέγοντες: «μία καὶ μόνη τῶν Χριστιανῶν
ἡ εὐσέβεια κυρίως καὶ καθαρῶς ἀληθεστάτη καθέστηκε». Τινὲς δὲ τῶν
ἀσπόνδως καθ' ἡμῶν διακείμενοι, τὰ τῶν γεγονότων μηδόλως εἰδό-
5 τες, τοῖς τῶν πορθμένων ἀγκυρίοις χρησάμενοι, πρόσωπον, παρειάς,
μέτωπον, καὶ ταῦτα κατέξαινον μὲν τοῦ μάρτυρος, τοὺς δ' ὀφθαλμοὺς
διὰ τούτων ἐξώρουν. Ἐπὶ τούτοις οὖν ὁ ἅγιος γενόμενος, πνευματικῶς
f. 67v μὲν ἀπέπτη πρὸς Χριστὸν || Θεὸν τὸν ποθοῦμενον, ἀγγέλοις, μάρτυσι,
προφῆταις καὶ πᾶσι τῶν ἀποστόλων συνευφραϊνόμενος, τῇ μακαρίᾳ
10 Τριάδι παριστάμενος καὶ παρὰ ταύτης ἐνοπτριζόμενος. Τὸ δὲ θεῖον
αὐτοῦ σκῆνος τινὲς τῶν φιλοχρίστων, ἀργυρίοις τοὺς φύλακας πεί-
σαντες, ἀνελήφασιν, ὅπερ παρὰ τούτων μετ' εὐλαβείας διαιρεθὲν, ὅσας
τὰς ἰάσεις καθ' ἑκάστην ἡμῖν παρεχόμενον, προφανῶς ἀναδείκνυνται.
Οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὁ λύθρος ὁ ἐξ αὐτῶν τῶν αἱμάτων τοῦ μάρ-
15 τυρος θαύματα τῶν ἰάσεων πλεῖστα τελεῖ, πρὸς τοὺς προσερχομένους
τῷ μάρτυρι μετὰ πίστεως. Ἀμφότερα γὰρ χωλὸν ἀνορθοῖ, λεπρὸν
καθαίρει, δαιμόνια ἐκδιώκει, καὶ πρὸς τοὺς ἐν ἀσθενείαις περικειμέ-

15,9: ἤχοι correxi: ἦχος cod.

16,4: διακείμενοι: fort. διακειμένων corrig.

- νους καὶ παρὰ τοῖς ἰατροῖς ἔχοντας ἀνιάτως, μετὰ καθαρᾶς συνειδή-
σεως δεομένους, εὐθὺς τὴν ἰατρείαν ἀνενδοιάστως ἀφήσιν. Οἱ δὲ τῶν
20 ἀφρόνων ἐκείνων, οἵτινες τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ μάρτυρος ἐξορύξαντες,
χαλεπῶς θεόθεν τὰς ποινὰς ἔφερον τούτου ἔνεκα, οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν
ἀπετυφλώθησαν, ἄλλοι δὲ πρὸς μανίαν ἐτρέπησαν, ἀποπνιγέντες εἰς
θάλασσαν, ἕτεροι δὲ τὰς χεῖρας ξηράς, ἐξ ὧν ἀθέσμως καὶ παρὰ νόμους
f. 68r εἰργά||σαντο, κατ' ἀξίαν ἀπέλαβον· οἱ δὲ μετεγνώκότες ἐκ τούτων καὶ
25 τὸν μάρτυρα πρὸς βοήθειαν ἐπικαλεσάμενοι, τὴν ἰατρείαν εὐθέως ἐξ
αὐτοῦ παρέλαβον. Οἵτινες, κήρυκες γενόμενοι, τρανῶς τὰ τοῦ μάρτυρος
θαύματα πάντων ἐνώπιον ἀνεκήρυξαν, μηδὲν τὸ παράπαν δεδίττοντες,
ἀλλὰ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεὸν δοξάζοντες, καὶ Θεο-
φάνην τῶν μεγαλομαρτύρων ἀκράδαντον, οὗ πρὸς τὴν πανταίτιον καὶ
30 ζωαρχικὴν Τριάδα πρεσβεύεις καὶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἀει-
παρθένου Μαρίας, ὁ Θεὸς ἐλεήσει καὶ σώσει ἡμᾶς, ἀμήν.

Ῥδὴ ζ'. Θεοῦ συγκατάβασιν.

- Ἐφάνης, ἀοίδιμε,
380 φρικτὰ θηρία καταβαλὼν ἀνδρικῶς·
διὰ τοῦτο οἱ πάντες
ἐν εὐφημίαις ἀγαλλομένη ψυχῇ
ὡς νικητήρια φέροντες ἔκραζον·
εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ τῶν Πατέρων (ἡμῶν).
385 Λαὸς ὁ ἀτίθασος
πικρὰς κολάσεις κατὰ σαυτοῦ εὐρηκώς,
ἀλλ' αὐτὸς οὐδὲ ὄλωσ
ἐν διανοίᾳ διεταράχθης ἰδὼν,
ὡς γηθοσύνης τερπόμενος ἔκραζες·
390 εὐλόγητὸς ὁ Θεός, ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν).
Ὁ Κύριος, ἔλεγες,
καλῶς δικάσει περὶ ἡμῶν ἐν καιρῷ,
διὰ τοῦτό με γνῶτε
ἐν ταῖς βασάνοις ἀγαλλομένῳ νοῦ,
395 ὡς ἀπολαύονθ' ἡδέων καὶ ψάλλοντα·
εὐλόγητὸς ὁ Θεός, ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν).

16,27: δεδίττοντες: fort. δεδιττόμενοι corrig.

A, 385: ἀτίθασσος cod.

- f. 68v // Σαυτὸν ἐνδιαίτημα,
 Τριάδος θείας νεομαρτύρων λαμπρὸν
 καθαρῶς γε τοῖς πᾶσιν
 400 ἀναδειξάμενος, τερπόμενος νοῦ
 καὶ ἐναντίοις γηθόμενος ἔλεγε·
 εὐλ(ογητὸς ὁ Θεός, ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν).

Θεοτοκίον.

- Σωτῆρα γεννήσασα
 405 μετὰ γε χρόνου τὸν ὑπὲρ χρόνον ἀεὶ
 ἐκ Πατρὸς ἀγεννήτου
 πρὸ τοῦ γενέσθαι καὶ τοὺς αἰῶνας αὐτός,
 ὥς ἐκ βαθέων σοι κράζοντα, σῶσόν με·
 εὐλ(ογητὸς ὁ Θεός, ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν).

Ῥδὴ ἡ'. Ἑπταπλασίως κάμινον.

- 410 Ὑπὲρ Χριστοῦ, Θεόφανες,
 τὰς βασάνους ὑπέμεινας,
 σοὶ τὰς τιμωρίας ἐμμανῶς διήγειραν·
 δυνάμει δὲ ἄνωθεν καταβαλόντα τούτους ἰδεῖν
 πρὸς ζωοποιὸν καὶ λυτρωτὴν ἐκβοῶντα·
 415 οἱ παῖδες εὐλ(ογεῖτε, ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε,
 λαὸς ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας).

- Νεομαρτύρων, ἅγιε,
 ἀσκουμένων ὁ ἔπαινος
 ἐν ταῖς πρὸς Θεὸν γε καρτερῶς ἐντεύξεσι,
 420 δυνάμενος ἐνδοξε ἐλευθερῶσαι πάντας ἡμᾶς
 καὶ περὶ ἡμῶν νῦν τὸν Θεὸν ἐκλιπάρει·
 οἱ παῖδες εὐλ(ογεῖτε, ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε,
 λαὸς ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας).

- Ἐν αἰκισμοῖς πανάριστε,
 425 τῶν ἀφρόνων οἱ δέλταιοι
 ἀνασκολοπίσαντες δεινῶς σε ἐξέδειραν,
 ἐλώρια μέγιστα περιδαρέντα τότε ἐκ σοῦ,
 τῷ τρισσολαμπεῖ καὶ παντοεργῷ ἐκβοῶντος·
 οἱ παῖδες εὐλ(ογεῖτε, ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε,
 430 λαὸς ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας).

- Συντακτικῶς πανόλβιε,
 τῶν μαρτύρων οἱ ἔκκριτοι
 f. 69r μετὰ || τῶν ἀγγέλων ἐμμελῶς ἐφύμνησαν,
 συμφώνως ἡδόμενοι, ἀγαλλομένους τούτους ἰδεῖν
 435 τῷ τρισσοφαεῖ καὶ ποιητῇ ἐκβοῶντας·
 οἱ παῖδες εὐλ<ογεῖτε, ἱερεῖς ἀννυμεῖτε,
 λαὸς ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας).

Θεοτοκίον.

- Ἰνα ἐμὴν ἀσθένειαν
 440 ἱατρεύσῃς, πανάχραντε,
 ὡς ἢ τὸν σωτήρα καὶ Θεὸν κνήσασα,
 κραυγάζω, θεόννυφε, διασωθέντα ταύτης ποιοῖς
 τῷ θεαρχικῷ καὶ παντουργῷ ἐκβοῶντα·
 οἱ παῖδες εὐλ<ογεῖτε, ἱερεῖς ἀννυμεῖτε,
 445 λαὸς ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας).

Ῥδὴ θ'. Ἐξέστη ἐπὶ τοῦτο ὁ οὐρανός.

- Ὁ μάρτυς τοῦ Κυρίου ὡς ἀληθῶς
 τῶν δαιμόνων καθεῖλε τὰς φάλαγγας,
 ὅτι αὐτὸς ὥφθη ἐναντίων ἐπικρατῶν
 450 καὶ αἰκισμοὶ γεγόνασιν
 ἀπειροπληθεῖς ἐκ τῶν δυσμενῶν·
 δι' ὧν σε, ὦ τρισμάκαρ, Χριστοῦ τοῦ θεανθρώπου,
 εὐσεβοφρόνως μεγαλύνομεν.

- Ἰδὼν σου ἀριστείας τὰς κραταιὰς
 455 καὶ ἀγῶνάς σου, οὓσπερ ἐπέδειξας,
 βλος αὐτὸς ὥφθη τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἐνός,
 ἢ γὰρ φωνή σου γέγονεν
 ὡς φαινοτέρα τῶν ἀστραπῶν·
 ἐφ' ὧν σε ἐπαξίως χριστιανῶν οἱ πάντες
 460 σὺν ἀσωμάτοις μεγαλύνομεν.

- Ὁ ἀναρχος Πατήρ τε καὶ ὁ Υἱὸς
 καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, Θεύανες,
 βλος Θεὸς ὥφθη σοὶ δεσμίῳ ἐν τῇ φρονεῖ
 f. 69v || καὶ ἡ ἰσχὺς σου γέγονεν

456: ἐνεὼς cod.

- 465 ὡς ἰσχυροτέρα τῶν ἀστραπῶν·
δι' ὧν σου νῦν τῶν ἔργων, ἁγίων καὶ ἀνθρώπων
ὡς εὐσεβοῦντες ἀνυμνοῦμέν σε.

- Ἐκτείναντα τὸν νόον πρὸς τὸ ὑμνεῖν
καὶ ἐξάγειν τὰ θεῖά σου ἑπαθλα,
470 μάρτυς με νῦν ἔξελε ἀνθρώπων τῶν δυσμενῶν
καὶ παντελῶς ἀπάλλαξον
τῶν ἐπερχομένων ὁδονηρῶν,
διότι σέ, παμμάκαρ, τὸν ὄντα ἐν ἀγγέλοις,
ὁ σὸς ἰκέτης μεγαλύνω σε.

- 475 Θ<εοτοκίον>.

- Πανύμνητε Κυρία, ὡς ὑπὲρ νοῦν
τὸν τὰ πάντα κρατύνοντα τέτοκας,
ὄλον Θεὸν ἀνθρώπων γενόμενον δι' ἡμᾶς,
οὗ ἡ φωνὴ γὰρ γέγονεν
480 ἐν ὑποχθονίοις ὡς φοβερά·
ἐφ' ᾧ περ, Παναγία, καμὲ ἐκλιπαροῦντα
τῆς τρικυμίας νῦν ἐξάρπασον.

Ἐξαποστειλάριον. Τοῖς μαθηταῖς συνέλθωμεν.

- Σὺν τοῖς ἀγγέλοις, ἅγιε, θρόνῳ τῷ τοῦ δεσπότου,
485 ὄλος φαιδρὸς παρίστασαι φέρων τὴν θεανρίαν
ἀμέσως ἐκ τῆς Τριάδος πάντῃ ἐβελουσίως,
προσβεύεις διὰ ἅπαντας τοὺς πρὸς σέ κεκραγότες
Πατρί, Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, ὡς συνεῖναι
ἐν τόποις ἀναπαύσεως, ἕως τῆς συντελείας.

- 490 || Εἰς τοὺς Αἰῶνες.

f. 70r

Ἦχος δ'. Ἦδωκας σημείωσιν.

- Θῆμα σὺ γενόμενος ὑπὲρ Τριάδος, Θεόφανες,
προκηρύττων ἐν ἅπασιν
Πατέρα τὸν ἀναρχον καὶ Υἱὸν ἐκ τούτου,
495 τὸν πρὸ τῶν αἰώνων, καὶ τὸ πανάγιον αὐτοῦ
ἐκπορευόμενον Πνεῦμα ἅγιον·

διό σε μακαρίζομεν χρεωστικῶς, μεγαλόμαρτυς,
ὡς αἰτοῦντες βοήθειαν ἐκ κινδύνων λυτρώσασθαι.

- 500 Ὅλος σὺ γενόμενος τῆς εὐσεβείας ἐδραΐωμα
ἐξ αἱμάτων κατάρρυτος
ἐφάνης, θαυμάσιε, ἐν τοῖς μαρτυρίοις
ἐλέγχων τυράννους ὡς καρτερίας ἐραστῆς
τῆς ἀληθείας κῆρυξ ὁ ἔνθεος,
505 μαρτύρων διαναγέστατος καὶ τοῖς ἀγγέλοις ἐφάμιλλος,
ὧν ἡμᾶς λιτανεύοντας καὶ ὑμνοῦντας διάσωσον.

- Ὅντως καθαρῶτατα ὑπὲρ Τριάδος ἐνήθλησας
δι' αἱμάτων, Θεόφανες,
ἐν οἷς ἐταπείνωσας τὴν ὀφρὺν τυράννων
καὶ τὴν δυναστείαν ὡς κραταιῶς καταβαλὼν
510 τὸν πολυμήχανον καὶ ἀλάστορα,
ἀνθρώποις τὸν ἀντίπαλον, τῆς εὐσεβείας πολέμιον,
ὧν ἡμᾶς ἐλευθέρωσον ἀπειλῶν καὶ τῶν θλίψεων.

f. 70v // Δόξα, Καὶ νῦν. Ἦχος πλάγιος τετάρτου.

- Χρυσέοις ῥήμασι
515 καὶ πυριπνόις προβλήμασιν
ἐναποδείξας τὴν τοῦ Χριστοῦ πολιτείαν
καὶ τὴν εὐσέβειαν ὡς ἀκράδαντον
τελείως κατέπεισας ἔργοις τοὺς μηδόλως πιστεύοντας,
μεγαλομαρτύρων Θεόφανες.
520 Διὸ βραβεῖον ἱερὸν
καὶ στέφανον ἐξ ἀκηράτων ἀνθέων
παρὰ τοῦ ἀθλοθέτου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν κομισάμενος,
τοὺς τὴν ἱεράν σου μνήμην
καὶ τὰ μαρτυρικά τῶν ἀγώνων σου προτερήματα,
525 ἐνδεδεχῶς ἀνακηρύττοντας,
ὡς ἔχων πρὸς Θεὸν παρρησίαν πολλήν,
προσβείαις σου
ἐκ πάσης ἐπηρείας ἡμᾶς ἐλευθέρωσον.

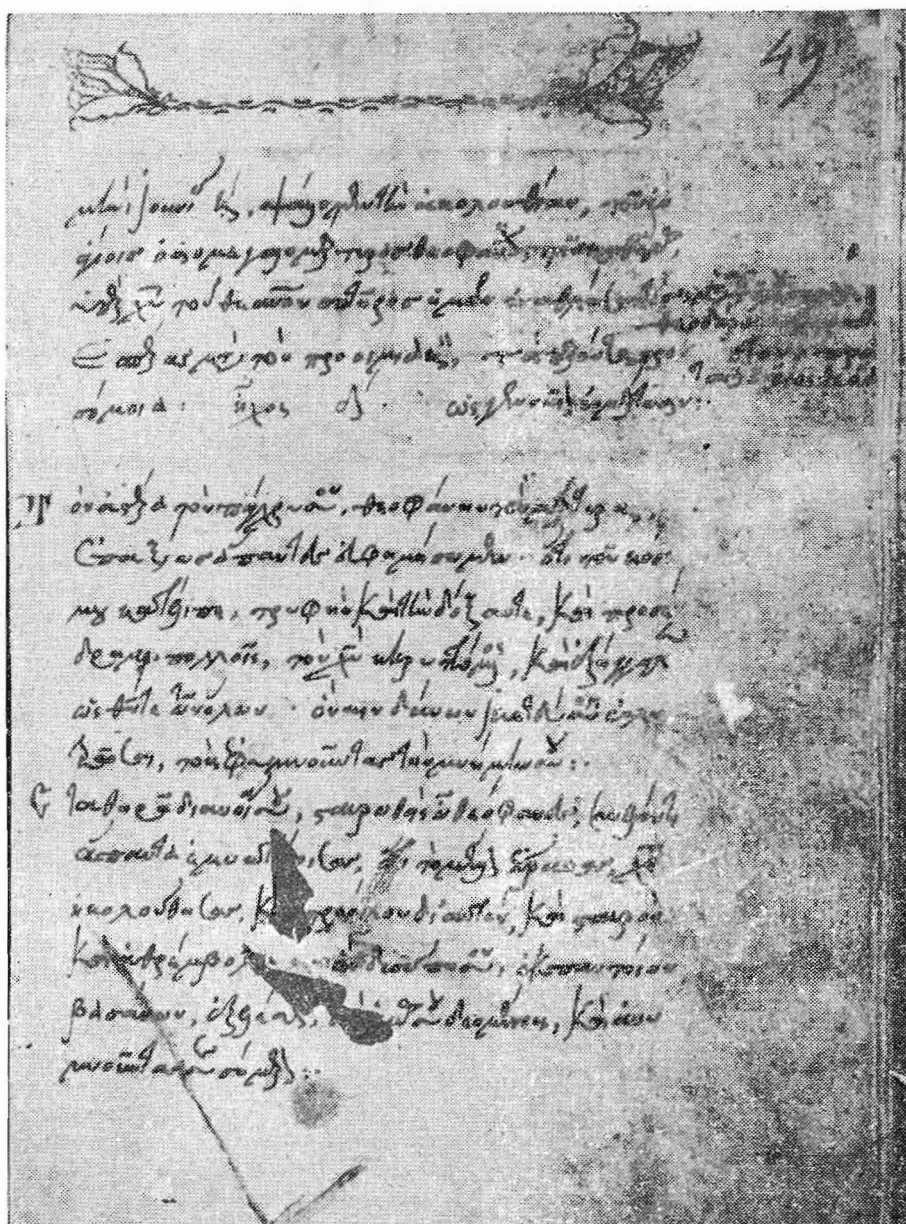
INCIPITARIUM

τῶν ὕμνων τῆς Ἀκολουθίας*

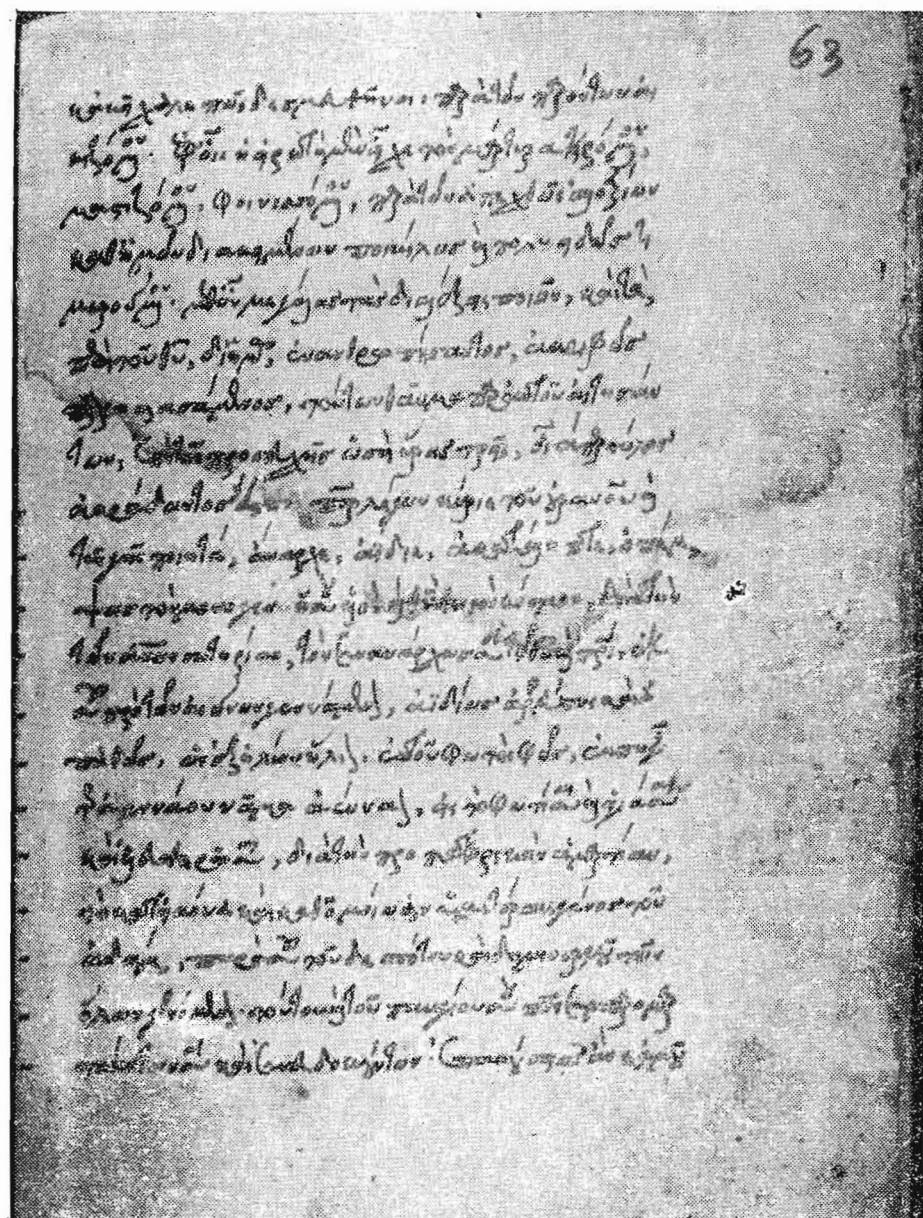
- Ἀναρχε, Πνεῦμα, Λόγε 293.
 Αὐτὸν τὸν μάρτυρα θερμῶς 223.
 Βασίλισσαν φαίδρὰν ἐκκηρύττομεν πάντες 177.
 Ἐκτείναντα τὸν νόον πρὸς τὸ ὑμνεῖν 468.
 Ἐν αἰκισμοῖς, πανάριστε 424.
 Ἐν ἐξειπεῖν, ἅγιε 273.
 Ἐν τῇ πίστει, ἐλπίδι τε 23.
 Ἐν τῇ φρουρᾷ παρὰ τῶν δυσμενῶν 73.
 Ἐπεύχομαί σοι, Θεέ 325.
 Ἐδφραίνονται τῷ Κυρίῳ 97.
 Ἐφάνης, αἰοῖδιμε 379.
 Ἐχει μὲν ἤδη ἅπαντα 106.
 Ἐχεις νῦν μετ' ἀγγέλων 305.
 Ἐχων τὴν πίστιν πρὸς Θεὸν 218.
 Ἡ ἄθλησίς σου, μάρτυς Θεόφανες 154.
 Θεῖης ἡμῶν δέησιν 267.
 Θεόθεν λαβὼν τὴν χάριν τῆς δυνάμεως 352.
 Θεόφανες σοφέ, τῆς ἀθλήσεως ἄθλον 164.
 Θῦμα σὺ γενόμενος 492.
 Ἰδὼν σου ἀριστείας τὰς κραταιὰς 454.
 Ἰνα ἐμὴν ἀσθένειαν 439.
 Κλῆσιν φέρων ἦν Θεοφάνης (συναξ.) 375.
 Λαμπρὸς ἐφάνης στεερὸς 330.
 Λαὸς ὁ ἀτίθασος 385.
 Μητρικῇ παρηγοίᾳ 318.
 Μίαν καὶ μόνην ἀγνὴν 346.
 Νεομαρτύρων, ἅγιε 417.
 Νῦν Θεοφάνην οἱ πάντες 120.
 Νῦν παμμάκαρ σοι μέλπω 299.
 Νῦν χαρμοσύνως ἱκετεύεις 204.

* Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν στοὺς στίχους τῶν ὕμνων τῆς Ἀκολουθίας, ποὺ φέρουν ἐνιαία ἀρίθμηση.

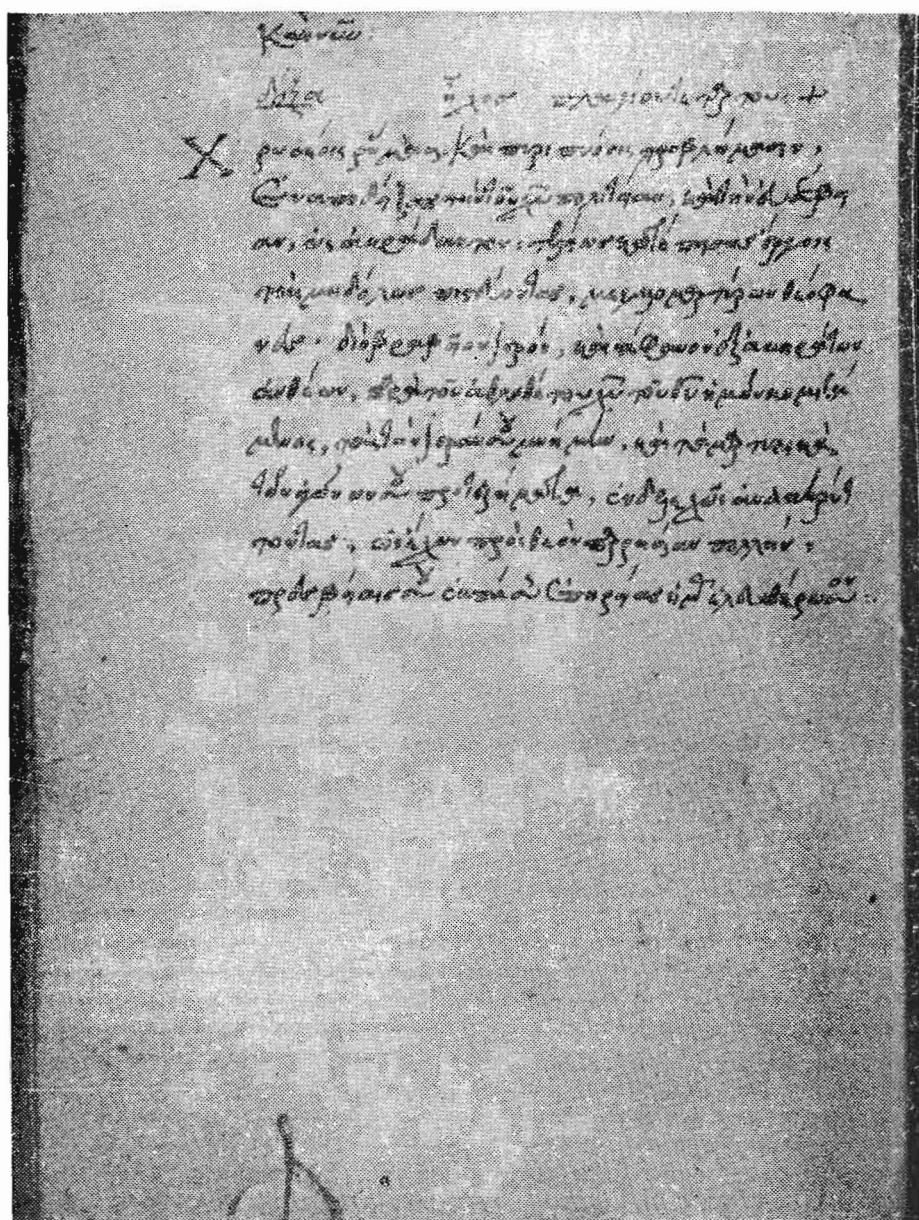
- Ὁ ἄναρχος Πατήρ τε καὶ ὁ Υἱὸς 461.
 Ὁ γδοάτη διέπειραν (συναξ.) 377.
 Οἱ τὴν εὐσέβειαν πάντες 127.
 Ὁ Κύριος ἔλεγε 391.
 Ὁλος σὺ γενόμενος 499.
 Ὁλοτελῶς ἐκ τῆς ψυχῆς 239.
 Ὁ μάρτυς τοῦ Κυρίου ὡς ἀληθῶς 447.
 Ὅντως καθαρώτατα 506.
 Ὁσιομαρτύρων ἐγκαλλώπισμα 88.
 Ὁ τῶν σεαυτοῦ Θεύανες (ἀκροστ.) 184.
 Οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων τὸ παρὸν 186.
 Παθέων μᾶλλον δεινῶς 335.
 Πανύμνητε Κυρία, ὡς ὑπὲρ νοῦν 476.
 Σαυτὸν ἐνδιαίτημα 397.
 Σταθῆρᾳ διανοῖα σου 15.
 Σταυρῷ προσηλωθεὶς ἀθρεμβόλοις ἐτρώθης 170.
 Σὺ καθώρμησας, μάκαρ 311.
 Συντακτικῶς, πανόλβιε 431.
 Σὺν τοῖς ἀγγέλοις, ἄγιε 484.
 Σὺ τὸν Θεὸν καὶ ποιητὴν μου 211.
 Σωτῆρα γεννήσασα 404.
 Τὰ βασίλεια λέλοιπας 31.
 Τὰς ἐκ Θεοῦ πεπλουτηκῶς 233.
 Τὴν πανακήρατον φαιδρὰν 192.
 Τὴν τοῦ μεγαλομάρτυρος, πιστοὶ 62.
 Τίς μὴ θαυμάσει τὰς ἀριστείας σου, σοφὲ 359.
 Τὸν ἀστέρα τὸν πάγχρυσον 7.
 Τὸν νοερῶς φρονήσαντα 141.
 Τὸν τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ 40.
 Τὸν ὑπερουσίον Θεὸν ἢ τετοκυῖα 253.
 Τρισαριστεῖα τοῖς ὕμνοις 134.
 Τρισαριστεῖαν σου, σοφέ, ἑωρακότες 245.
 Ὑλομανούσας τῶν παθῶν 228.
 Ὑμνους πρὸς σέ, ἄγιε 279.
 Ὑπὲρ Χριστοῦ, Θεόφανες 411.
 Ὑπὲρ Χριστοῦ, ἄγιε 261.
 Φέρω πρὸς σέ, πάναγνε 286.
 Χρυσέοις ῥήμασι καὶ πυριπνόοις 514.
 Ὡς μάλιστα κραταιῶς 340.
 Ὡ τῆς καλῆς ὁμολογίας 198.

Ἀθων., Βατοπ. 797. f, 49r.

Ἀθων., Βατοπ. 797, f. 63r.

Ἀθων., Βατοπ. 797, f. 70v.

